

Kültürel Bellek Ve Tarihsel Anlatı Ekseninde İmgeler: *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth*

Cultural Memory And The Images On The Axes Of Historical Narrative: *Examples Of Elizabeth The Golden Age and Elizabeth*

Figen Şengül¹

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 19.04.2024 | Kabul Tarihi: 14.06.2024

Özet

Kültürel bellek ve toplumsal hafızanın izlerini taşıyan imgeler kültürün belirleyici özelliklerini, stereotiplerini bünyelerinde barındırmaktadır. İmgelerde yer alan bu kabuller kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve zaman içerisinde değişmektedir. Tarihi filmleri konu alan anlatı örnekleri olan popüler kültür filmleri ise bu imgeleri yeniden canlandırarak, inşa ederek kültürel sürekliliği sağlamakta ve kimliği pekiştirmektedir. Hatırlama ve unutma ekseninde kültürel sürekliliği revize eden bu anlatılar bellek üzerinde bağlayıcı bir yapı inşa etmektedir. Bu inşa popüler kültür ürünü olan filmlerde ritüeller, müzikler, giyim kuşam pratiklerinin sahnelenmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu filmlerin tarihi bir senaryodan yola çıkılarak işlenmesi filmlere yönelik inandırıcılığı da artırmaktadır. Bu sebeple tarihi filmlerin kurmaca yapıtlara göre kitleleri etkileme gücünün daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Gerek *Elizabeth The Golden Age* gerekse *Elizabeth* filmlerinde tarihi kronolojiye uygun olarak filmlerin temsil edildikleri söylenmekle birlikte, tarihi anlatıların inşa ürünü oldukları düşünüldüğünde bu eserlerin yazılı kaynakları temsil ettikleri söylenebilmektedir. Bu filmler mitsel anlatıların tekrarlanmasıyla şimdiki zamanda geçmişe bir kapı aralayarak anlatıların meşruluklarının pekiştirilmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede bu eserlerin anlatıları tekrarlayarak tarihsel başarı mitini pekiştirdikleri, aktarılan tarihi meşrulaştırdığı ve bazı yönleriyle yeniden inşa ettiği söylenebilmektedir. Bu çalışma *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmleri üzerinden her topluluğun bir anlatıya sahip olduğu ve bu anlatıların kültürel kodları içerisinde barındırdığı ve imgeler üzerinden pek çok kültürel normun gözlemlenebileceği varsayımından yola çıkılarak betimsel analizle yapılan çözümlenmeler ile kültürel bellek ve tarihsel anlatı ekseninde imgelerin tarihsel süreçteki akışkanlığına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Kültürel Bellek, İmge, Tarihi Anlatı, Elizabeth The Golden Age, Elizabeth*

Abstract

Images bearing the traces of cultural memory and social memory contain stereotypes of the defining features of culture. These assumptions in images are transferred from generation to generation and evolve over time. Popular culture films, which are examples of narratives about historical films, provide cultural continuity and reinforce identity by recreating these images. These narratives provide cultural continuity as well as identity and remembering, thus building a binding structure on memory. This construction is carried out by staging rituals, music and clothing practices in films that are products of popular culture. The processing of these films based on a historical scenario also increases the credibility of the films. For this reason, it can be said that historical films have more power to influence the masses than fictional works. Although it is said that the films are represented in accordance with the historical chronology in both *Elizabeth the Golden Age* and *Elizabeth* films, considering that they are the construction products of historical narratives, it can be said that these works represent written sources and reinforce their legitimacy by repetition of mythical narratives. In this context, it can be said that these works reinforce the myth of historical success by repeating the narratives, legitimizing the history and reconstructing it in some aspects.

Keywords: *Cultural Memory, Image, Historical Narrative, Elizabeth The Golden Age, Elizabeth*

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, figen.sengul@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1962-0560

Giriş

Hükümlanlık tarihsel süreçte erk unsurlarını içerisinde barındıran eril bir kavram olarak süregelen pek çok anlatıya konu olmuştur. Krallık eski çağlardan günümüze kadar süregelen bir yönetim biçimi olmakla birlikte kralın sahip olduğu bu kudret tanrısallığı içerisinde barındıran kutsiyetle nesilden nesile aktarıla gelmiştir. Krallığın dünyevi temsilcisi Tanrının seçilmiş kişisi olarak görülen kralların sahip oldukları iki farklı beden formu -hükümlanlık unsurlarının vücut bulmuş kutsal dokunulmaz ve ölümsüz olarak kralın siyasi bedeni ve kralın insan bedeni- kralların demeçlerinde ve anlatılarda işlenmektedir. Tarihin nesnesi olan insan davranışları tarihsel arenada önemli figürler olan kralların eylemlerini de içermektedir. Aristoteles'in ifade ettiği gibi "tarihçi gerçekte olmuş olanı kaleme almaktadır bu çerçevede tarihsel anlatıların gerçekte olmuş olan olayların anlatıldığı ürünler olduğu" söylenebilmektedir. 1998 yılında çekilen *Elizabeth* (Kapur,1998) ve 2007 yılında çekilen *Elizabeth The Golden Age* (Kapur,2007) gerek hükümdar imgesindeki ele alınışı, gerekse öteki kavramının imgeler üzerinden ele alınışı çerçevesinde bellek çalışmaları ve tarihsel anlatı alanında içerisinde pek çok veri barındırmaktadır. Paul Ricoeur'un ifadesiyle tüm tarih çalışmaları bir anlatıdır. "Bütün insan eylemleri bir metin olarak değerlendirildiği takdirde anlaşılabilir. Bütün toplumların sembolik söylemler bütününe sahip olduğunu savunan Ricoeur, ele aldığı sorunları hep dil sorunları olarak" irdelemektedir. Dilin eğretilmeli yapısı üzerinden kestirimlerde bulunan Ricoeur kestirimde bulunma yöntemi "metnin sözlü anlamının kendi bütünlüğü içinde yorumlanması eğretilmelerin simgelerin metni anlamının gizli ufuklarını anlamaya" yöneliktir (Durgun, 2017, s. 171-172). Ricoeur'a göre hem tarihsel anlatı hem de kurmaca anlatı üretici hayal gücünün işleme olmasına karşın (Durgun,2017, s. 184) gerçekliği yansıtmada konusunda bu iki anlatı biçimi birbirinden ayrılmaktadır. Araştırmada tarihsel anlatı ürünü olan ve tarihi kronolojiyle uyumlu bir şekilde kaleme alındığı tespit edilen *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth* filmleri üzerinden her topluluğun bir anlatıya sahip olduğu ve bu anlatıların kültürel kodları içerisinde barındırdığı ve imgeler üzerinden pek çok kültürel normun gözlemlenebileceği varsayımından yola çıkılarak bu filmler üzerinden imge unsuru kültürel bellek, toplumsal hafıza, tarih ve anlatı ekseninde çözümlenmeler yapılacaktır.

Çalışma Avrupa Tarihi açısından bir dönüm noktası olan, tarihsel bağlamda günümüze etkileyecek gelişmelerin yaşandığı 16 yy. İngiltere'nin bir tarihsel anlatısı olması sebebiyle *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* üzerinden yürütülecektir. Böylece bir tarihsel anlatı örneği olan tarihi filmler üzerinden imgelerin nasıl ele alındığı, kültürel bellek ve toplumsal hafıza ile ilişkisinin nasıl olduğu ve zaman içerisinde imgelerin nasıl bir değişim geçirerek inşa edildiğinin bir haritası ortaya konmaya çalışılacaktır. Pek çok eserde görüldüğü gibi tarihi filmlerde de imgeler üzerinde çağa ait stereotiplerin gözlenebilmesi tarihsel perspektifte anlatıların öneminin ve imgelerin nasıl değişkenlik gösterdiğinin anlaşılması bakımından dikkat çekicidir. İmgeler gerek şiir, roman veya hikayeler gibi edebi alanda gerekse filmler, diziler, reklamlar, tablolar gibi pek çok alanda işlenen anlatılar bütünüdür. İmgeler öteki hakkında pek çok izleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu izler öteki hakkındaki kabuller, stereotipler şeklindedir. İmgeler aynı zamanda kültürel bellek ve toplumsal hafızanın izlerini taşımakta olan tarihsel anlatılardır. Bu anlatılar her ele alınışta bellek tazelenir ve anlatı tekrar kurulur. Yeniden kurma işlevine sahip sinema filmlerinde işlenen tarihsel anlatılar ise belleğin inşasında önemli bir işleve sahiptir. Bu noktada popüler sinema ürünü olan *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth*'in tarihsel anlatıların sinema filmleri aracılığıyla bir daha kurulması noktasında imgeler üzerinden incelenmesi, imgelerin değişkenliği ve tarihsel anlatıların akışkanlığının anlaşılması noktasında önem arz etmektedir. İmgelerin mesajlar verdiği aşikâr olmakla birlikte imgenin "kimin için anlam ifade ettiği" çözümlenme açısından önemli bir sorunsaldır. Bu sebeple araştırmada geçerliliği ve güvenilirliği arttırmak gayesiyle imgelerin kimin gözünden bakılarak anlatıldığına dair alt temalar verilerek tarihi dokümanlarla karşılaştırılarak veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmektedir. Her iki filmde de bir çağı isimlendiren hükümlan, Tanrının seçilmiş kişisi olarak aktarılan Elizabeth'in nasıl bir imge perspektifinde sunulduğunu ve imgenin nasıl eklenildiğini gözlemlemek mümkündür. Benzer bir bakış Batı ve Doğu, Katolik ve Protestan gibi pek çok ikili karşıtlıkları içeren imgelerde de yansıtılmaktadır. İmgeler üzerinden tarihsel olayların nasıl ele alındığı ve anlatıların nasıl işlendiği perspektifinde ele alınan bu çalışmanın gerek "bellek çalışmaları", gerekse "tarihsel anlatı" alanında literatüre yeni bir bakış sunacağı

düşünülmektedir. Araştırma kapsamında Elizabeth Çağı şeklinde anılan bu çağın hükümranı olan ve çağa adını veren kraliçe I. Elizabeth'in ve tebaasının faaliyetleri film üzerinden gözlenecek ve bu alandaki tarihi doküman analizi yapılarak veri kümelerine dönüştürülecek olup, bu veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenerek Barthes'ın ikili karşıtlıkları ve Ricour'un anlatsal tarih kavramları ekseninde film çözümlenecektir. Çalışma Walter Ong'un "Bir görüntü ancak belirli koşullarda bin kelimenin yerini tutar ki o da görüntüyü çevreleyen kelimeleri içeren bağlamdır." (Ong, 2018, s. 18) ifadesinden yola çıkarak veriler tarihsel bağlam ile ilişkilendirilerek çözümlenecektir. *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth* filmlerindeki karakterler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Kraliçe Elizabeth, Kral II. Philip, Kraliçe Mary Tudor, Mary Stuart, İspanya elçisi, William Walshingham, Walter Raleigh, Katolik ve Protestan İngiliz tebaası araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. İmge kavramı, tarihsel anlatı, kültürel bellek, toplumsal hafıza kavramları araştırmanın teorik çerçevesi ekseninde inşa edilecektir. Literatürde *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth* filmlerini imge ve tarihsel anlatı üzerinden ele alan bir çalışma bulunmadığından tarih, bellek, tarihsel anlatılar, dinler tarihi, müzikoloji, siyasal iletişim, siyaset bilimi, sinematografi, dilbilim, sosyoloji alanında mevcut araştırmalara referanslar verilerek kavramsal çerçeve tayin edilecektir. Google Scholar, Tr Dizin (Tübitak Ulakbilim), Dergipark Akademik gibi alanlarda "Elizabeth I imge", "Elizabeth I image", "Katolik imge", "Protestan imge", "öteki imge" anahtar kelimesiyle yapılan aramalarda herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Her ne kadar imge alanlarında yapılmış çalışmalar olsa da "Elizabeth I - Katolik -Protestan ve imge" alanında yapılmış bir çalışmanın bulunmaması sebebiyle bu çalışmanın gerek tarihsel anlatı gerekse bellek çalışmaları literatüründeki bu eksikliği gidereceği ve farklı dönemlerde aynı kişiyi konu alan iki incelenmeyle tarihsel anlatıda zamanın imge üzerindeki etkisinin görülmesi konusunda öncü bir çalışma olacağı söylenebilmektedir.

1. Kültürel Bellek, Toplumsal Hafıza ve İmge

Sözlü kültürde kültürün aktarımında hayati bir işleve sahip olan belleğin, yazılı kültüre geçişle birlikte tahtını yazıya bıraktığı görülmekte, post modern çağda ise yazının tahtını imgelere bıraktığı söylenebilmektedir. İmgeler toplumun kültürünün taşıyıcısı olmakla birlikte bu kültürün zaman içerisinde değişime uğrayıp eklenmesinin örnekleridir. Bu çerçevede tarihsel anlatılarda işlenen imgelerin kültürel belleğe dair izler taşıdığı, en azından anlatı aktarıcısının belleğinden izler taşıdığı söylenebilmektedir.

1.1. İmge

İmge kelimesinin etimolojik kökenine bakıldığında işaret anlamına gelen "im" kelimesinden türetildiği görülmektedir. Önceleri belirtme anlamına gelen bu sözcüğün Fransızca "image" çağrışımıyla anlam kaymasına uğradığı görülmektedir.² Kelimenin sözlük anlamına bakıldığında dört farklı anlamı ihtiva ettiği görülmektedir. Bu anlamlardan ilki "zihinde tasarlanan gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya iken, ikinci anlamın genel görünüş, izlenim, imaj olduğu görülmektedir. Kelimenin üçüncü ve dördüncü anlamları ise ruh bilimlerine göndermede bulunarak sırasıyla "duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj" ve "duyularla algılanan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj şeklindedir." (TDK, 2021).

Fransızcadaki image kelimesinin, İspanyolca'da 'imagen' kelimesinin imaj kelimesine karşılık geldiği bu kelimenin Latince'de ise 'imago' olarak ortaya çıkıp imaj kelimesinin zihinde oluşan görüntüyü temsil ettiği söylenebilmektedir (Albayrak, 2020, s. 134). Bu sebeple İmge kelimesinin "başlangıçta suret, benzerlik anlamlarını taşıırken zamanla hayalet, kavram, düşünce anlamlarını da yüklediği" ve "İngilizcedeki 'image' kelimesinin en başından itibaren görülmemenin yanında var olmayana ve görmeye ilişkin çok eski bir anlam da dahil zihinsel kavramlara gönderme yapan 'imitation' (kopyalama) ve 'imagination' (hayal gücü, imgelem) ve 'imaginary' (hayali, imgesel) kavramlarıyla ilişkili olduğu" (Çalışkan, 2020, s. 355) ifade edilmektedir. İmgeler şairlerin, ressamın, yazarların, yönetmenlerin içinde yaşadıkları toplumun tüm niteliklerini, yönelimlerini aktardıkları araç olma özelliğine sahiptirler.

² <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/imge>

Berger imgeyi “yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş bir görünüm olarak tanımlamakla birlikte imgenin ilk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan -birkaç dakika veya birkaç yüzyıl için- kopmuş ve saklanmış bir görünüm ya da görünümün düzeni olduğunu belirtmektedir.” Berger’e göre (2020) Her imgede bir görme biçimi yatar aynı zamanda bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirilişimiz görme biçimimize de bağlıdır (s. 10). Berger’in ifadesiyle imgeler aslında gösterilenden çok gösterene vurgu yapmaktadır.

Benzer şekilde imgelerin oluşumunda toplumsal bağlam oldukça önemlidir. İmgeler içerisinde ilgili oldukları çağdan nüveler taşımaktadır. Bu nüveler ressamın şairin ya da yazarın görme biçimini yansıtmış olsa da bu nüvelerin o dönemden anekdotlar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Buradan yola çıkarak Bir tarihsel anlatı olan filmlerdeki imgelerin ilgili çağdan nüveler taşıdığı ve bu filmlerdeki imgelerin içerisinde stereotipleri yargı ve anlayışları bulundurduğu söylenebilmektedir. Tarihi filmlerdeki imgeleri kurmaca anlatılardan ayıran sahip oldukları bu temsilin gerçekliği yansıtmaya niteliğidir.

İmgeler tarihçiler için ise Burke’e göre (2003) ‘kanıt’ için yola çıkılacak bir nesne değildir. Francis Haskell’in ifadesine değinen Burke imgenin tarihsel hayal gücü üzerindeki etkisine yer bırakılmasının gerekliliğine değinir. Resimler, heykeller, baskılar ve diğer imgeler bize gelecek nesillere geçmiş kültürlerin yazıya dökülmemiş deneyimlerini ya da bilgilerini paylaşma olanağı sağlayacağını belirtir. Burke’un burada özenle altını çizdiği husus ise imgelerin kesin bir şekilde çağın ruhunu yansıttığı konusundaki yanılıdır. Burke bu yanılıyı şu şekilde açıklar. “İmgelerin o çağa ait veriler barındırdığı söylenebilmekle beraber bu verileri o çağın homojen olamayacağı hususu noktasında çağın ruhunu tamamen yansıtmayacağını söylemek yanlış olmaz.” (2003, s. 45). Kısaca imgelerin çağın ruhandan kesitler taşıma olasılığı olabileceği gibi hiçbir şekilde taşımama olasılığını da göz önüne bulundurmak gerekir.

İmgeler her ne kadar tarihsel perspektifte akışkan olsa da bu akışkanlık uzun zaman içerisinde etkisini göstermektedir. Bu sebeple imgelerin akışkan olmasının yanı sıra, imgelerin toplumsal bellekte zamana karşı geçerliliğini sürdürdüğü ve zamanla olumlu ya da olumsuz şekilde belleklerde eklenerek değişime uğramakta olduğu görülmektedir. İmgeler yapı ve uzlaşma olarak her zaman belirli bir bütünü işaret etmektedirler. Amerikalı araştırmacı W. C. Thomas imgenin farklı alanlarını kapsayacak bir değerlendirmesini ve sınıflandırmasını yapmaktadır. Thomas “Çizimsel imgelemin sanat tarihi, heykel, mimarlık vb. tasarım alanlarında, Optik imgelemin fizik bilimi alanında, Algısal imgelemin fizyologlar psikologlar, nörologlarca, Zihinsel imgelemin ruhbilim, bilgi kuramı, düşünce tarihi gibi alanlarda, Sözlü imgelem eğretilmeler yazı bilim, sözlü anlatımlarda kullanılmakta olduğunu belirtmektedir (akt. Günay,2008, s. 7).

Tablo 1. İmge Çeşitleri

Çizimsel imge	Optik imge	Algısal İmge	Zihinsel İmge	Sözlü imge
Resimler	Aynalar	Duyu Bilgileri	Rüyalar	Eğretilmeler
Heykeller	Yansıtımlar	Cinsiyet Bilgileri	Anılar	Betimlemeler
Tasarımlar		Dış görünüşler	Fikirler	
			Düşsel fikirler	

Kaynak: (Günay, 2008, s.7)

1.2. Kültürel Bellek ve Toplumsal Hafıza

Bellek kelimesinin etimolojik kökenine bakıldığında ‘bel’, ‘işaret’ anlamına gelen kelimedenden türediği (Öztürk, 2019, s. 122) görülmekle birlikte, bu kelimenin hafıza kavramını karşıladığı (TDK, 2021) bazı düşünürlerce ise tarih kavramıyla eşanlamlı olarak kullanıldığı da söylenmektedir. Traverso’ya göre (2019) bellek “tarih-aşırı” bir kategoriye betimler çünkü bellek “geçmişini daha geniş ilmekli olarak

betimler ve öznel yaşanmışlık dozu katar bu sebeple daha insani bir tarih” olarak ifade edilmektedir (s. 9-10). Bellek kavramı psikoloji, felsefe gibi alanlarca daha bireysel anlamda kullanılmaktayken, sosyoloji alanında daha toplumsal olarak ele alınmakta kısacası disiplinler arası ele alınışı farklılaşmaktadır.

Batı düşünce geleneğinde hatırlama kavramından hareketle üç farklı bellek -bireysel, toplumsal ve kültürel- yaklaşımı bulunmaktadır. Bireyin belleğine ilişkin anılar bireysel belleği, bir grup veya topluluk içinde oluşup kolektif yapı içinde hatırlanan anılar kolektif belleği ifade ederken insan belleğinin dış boyutu olarak ifade edilecek kültürel bellek ise geleneğe” (İlhan, 2018, s. 23) odaklanmaktadır.

Bu sebeple pek çok düşünür belleği bu farklı boyutlar içerisinde ele almaktadır. Bellek ya da hafıza Nora'nın ifadesiyle “her zaman yaşanan gruplar tarafından üretilen yaşamın kendisidir” (Nora, 2006, s. 19). Bellek kavramı hatırlama kavramıyla ilişkili olmakla birlikte bu kavramı Assmann (2018) hatırlama (bireysel ve kültürel bellek nezdinde hatırlama, toplumsal hatırlama din nezdinde hatırlama), kültür (yazılı ve sözlü kültür) ve kimlik (kültürel kimlik ve ortak kimlik, tarihsel kimlik ve tarih yazımı) kavramları nezdinde ele almaktadır (s. 37-301).

Kültürel bellek Assmann'a göre (2018) içerisinde belleğin gündelik hayattaki kullandığımız dil boyutu olan iletişimsel bellek, nesnelere bağlı hatırlamayı içeren nesnelere belleği, davranışların taklitle edinildiği mimetik bellek şeklinde üç forma ayrılır ve gelenek kültürel anlamın canlandırılma biçimi olarak anlatım aktarımını içeren belleğin kültürel formu olan kültürel belleğin, “belleğin dış boyutunu ve hepsini” kapsadığını ifade eder (s. 26-29). Assmann'a göre (2018) kültürel bellek gelenekten ve iletişimden beslenir fakat onlar tarafından belirlenmez. Kültürel belleğin ritüeller aracılığıyla bağlayıcılığı ve kalıcılığı arttırıcı seremonilerle geleceğe aktarıldığını belirten Assmann ritüellerin kimliği koruduğunu bilgiyi devrederek kültürel kimliği yeniden ürettiğini belirtir. Belleğin kurgu sürecini Assmann sürekliliğe sahip ve şimdiki zamanda eklemlenen bir olgu olarak şu şekilde tanımlamaktadır: “Bellek yeniden kurma işlemine dayanarak ilerleyen şimdiki zamanın değişken ilişkileri çerçevesinde sürekli yeniden örgütlenen bireye ait olan ancak toplumsal olarak anıları kuran çerçeveye bağımlı olarak belirlenendir” (Assmann, 2018, s. 50-65-98). Halbwachs (2019) ise belleğin toplumsal boyutunu vurgulamaktadır. Ona göre hafızanın belirli toplumsal çerçeveleri (soyluluk mülkiyet, nesiller arası ilişki yaşlıların geçmişin muhafızı olma rolleri vb.) vardır ve anılarımız kolektiftir. Hatırlama edimi kolektiftir ve ortak hatıralar gruptan ayrılır ayrılmaz artık o topluluğa ait bireylerin hiçbiri geçmiş düşüncenin tüm içeriği yeniden üretmez (s. 30). Halbwachs'a (2019) göre toplumsal bellek bu sebeple “bireysel bellekleri kapsar fakat onlarla karışmaz” (s. 63). Halbwachs “bir hatıra devam ettikçe onu yazılı olarak sabitlemeye ihtiyaç duyulmayacağını belirtir ve tarihin, geleneğin bittiği noktada toplumsal belleğin söndüğü ya da ayrıştığı noktada başladığını” belirtir (s. 97).

Belleğin toplumsal boyutuna vurgu yapan Connerton ise (1999) belleği siyasal ve bilinçdışı yönü olarak sistematikleştirip bilinçdışı yönünün kolektif belleği oluşturduğunu belirtir. Belleğin insan grupları tarafından nasıl taşındığı ve korunduğunu inceleyen Connerton aktarımın anma törenleri ve bedensel pratiklerle mümkün olduğuna değinir (s. 9- 59). Bu noktada *Elizabeth* filminde görülen taç giyme seremonisinde tekrarlanan eylemlerle kutsallık kazandırılması ve bu ritüellerle kültür aktarımı gerçekleştirilmesi örnek olarak verilebilmektedir. Connerton'a (1999) göre hatırlama “toplumsal bir süreçtir ve geçmişin imgeleri ve anımsama bilgileri (törenselleşebilecek) uygulamalarla” sürdürülmektedir (s. 69).

Traverso ise (2019) öznel ve tarihi özellikleri içerisinde barındıran belleği zaman perspektifinden değerlendirir. Ona göre bellek “zamanın filtre ettiği bir geçmiş görüntüsüdür. Belleğin şimdiki zamanla bağlantılı oluşu aynı zamanda onun nasıl işleneceğini belirler: olayların ayıklanarak anının (dinlenmesi gereken tanıkların), yorumların, derslerin korunması vb” (s. 16) bu işleme süreci toplumsal belleği de değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bu bakımdan Toplumsal hafızanın/belleğin bireylerin “günlük yaşamda benliklerinin sunumundan kültürel değerlerine, davranışlarından düşüncelerine etkilemekte ve biçimlendirmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek bireysel, öznel bellekte gerekse

bireysel/öznel belleği çerçeveleyen toplumsal bellekte hatırlama eylemi “şimdiki zamanda geçmiş anmayı” karşılar. Traverso’ya göre (2019): “Belleğin duyulara hitap etmesi anıları kutsallaştırmaya meyilli oluşunun” aksine tarih ise “geçmiş seküler bir bakış yönelterek bu geçmiş karşı eleştirel bir söylem inşa eder” (s. 30). Tarih ve Bellek arasındaki bu ikilem edebi eserlerde olduğu gibi hiç şüphesiz filmlerde de kendini göstermektedir. Filmlerin toplumsal devinimleri aktardığı çözümlenmelerle kültürel belleğin inşası “zamanın filtrelediği geçmiş görüntülerinin üzerinden” tozları silkelemek şeklinde nitelemek hiç şüphesiz yanlış olmayacaktır.

Bu noktada sözlü kültürün taşıyıcısı olan belleğin her düşünür tarafından farklı boyutuna ışık tutulmaya çalışılması (Traverso gibi öznel, Connerton gibi toplumsal ya da Assmann gibi kültürel boyutu vb.) -her ne kadar yazılı kültüre geçilmesiyle birlikte kalıcılığın sağlanmasının farklı yolları bulunsa ve belleğin tahtını yazıya bıraktığı düşünülse de- halâ ilgi odağı olan bir konu olduğunu göstermektedir.

Bu hususta belleğin aktarımının halâ önemini koruduğu söylenebilmektedir. Belleğin aktarımı konusunda bu çerçevede toplumsal hafızanın nasıl hatırlandığı ve tarihsel anlatılarda nasıl aktarıldığı önem taşımaktadır. Nitekim bu dönem eserleri incelendiğinde özellikle Shakespeare eserlerinde tiyatronun algı yönetimi aracı olarak (Çelik,2018) ya da propaganda aracı olarak (Yerli,2017; Greenblat,2001; Geçikli,2016) kullanıldığını söyleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çerçevede bireysel, toplumsal veya kültürel belleğin aktarıcısı olan tarihsel anlatıların toplumsal hafıza ve kültürel bellek alanında nasıl bir kazanım sağladığı tarihsel anlatıları aktaran filmler üzerinden tahlil edilebilmektedir.

“Mağara duvarına avladığı hayvanların resmini çizerek övünen ilk insanlardan bugüne propagandanın farklı biçimlerde her zaman mevcut olduğu” (Torun,2020:167) düşünüldüğünde bu dönem edebi eserlerinin ya da tiyatrolarının döneminin ruhundan izler taşımakla birlikte aynı zamanda propaganda aracı olarak iktidarlar tarafından kullanılabilirdikleri söylenebilmektedir. Bilginin önemli bir güç olduğu ve her iktidarın bu gücü elde etmeye çalıştığı ve “bilginin üretim merkezleri iktidar sahiplerinin meşruiyet kazanma aracı” (Büken, 2006:166’dan akt. Cañçelik, 2014:97) olduğu düşünüldüğünde Elizabeth dönemi İngiltere’inde saray eğlencelerinin, sarayın müzisyen ekibinin olmasının, saraya özgü müzikler bestelenmesinin, sarayın desteklediği tiyatro eserlerini kaleme alan sanatçıların bulunmasının tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede iktidarın tüm bu mekanizmalarla kendi bilgisini ürettiği ve iktidarını meşrulaştırdığı söylenebilmektedir. Benzer bilgi üretimi imgeler aracılığıyla sağlanmakla birlikte sarayın imajının ritüellerde, kutlamalarda ve Kraliçenin imajının düzenlenmesiyle gerçekleştirilmekte olduğu söylenebilmektedir.

Bu alanda Zooberman monarşiye özgü imgelerin olumlu bir şekilde işlenmesinin de bir propaganda aracı olabileceğini belirtmektedir (2016, s. 304). Zooberman’a göre (2016) “kralın temsil stratejisinde oynadığı bir temsil rolü bulunur. Kral ve monarşinin olumlu imajının detaylandırılması için program yürütülür. Dönemin tarihçileri ister monarşiye ister zihniyetlere isterlerse edebiyata yoğunlaşırlar bu süreç yoğun bir propaganda sürecidir. Eylemin bir davranış biçimine belirli bir destek ile olabileceği gibi bir imgenin detaylandırılması biçiminde de olabileceğini belirtmektedir” (s.304). Bu noktada imgelerin gerek edebiyatta gerekse sinema filmlerinde detaylandırılması olumlamasının bir propaganda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Sinema alanında propaganda geçmişten günümüze kullanıla gelen bir araç olmuştur. Hatta bu alanda Eisenstein sinemayı bir ideolojik inşa olarak kullandığını gizlememektedir ve bu durum ise Potemkin Zirhlısı filminde bunu açıkça gözlemlenebilir. “Kitlesele yönü güçlü olduğu için sinema iktidarlar tarafından kullanılan önemli bir anlatı aracıdır. Belirli bir toplumsal gerçeklik formunun yıkıma uğratılması ya da inşa edilmesi aşamasında sinema egemen ideoloji ve söylemi kitlelere aktaran bir araç” olarak görülmektedir (Satır ve Çetin, 2019, ss. 129-130).

Sinemanın bir inşa aracı olduğunu söyleyen Metz’i (Metz: 2012, s. 95) Foucault’nun söylemin iktidarı biçimlendirdiğini ifade ettiği teorisi desteklemektedir. Foucault’nun “tarihin bir iktidar söylemi olduğu”

(Foucault, 2002) ifadesi tarihsel anlatıları konu alan filmlerin bir inşa aracı oldukları noktasındaki savı desteklemektedir. Geçmiş konu alan tarihi filmlerin işlendiği tarihi anlatılar gerek kültürel belleğin korunması gerekse yeniden -belki eski ihtişamından bile daha ihtişamlı gösterilerek- inşası noktasında kültür emperyalizmini beslemekte oldukları söylenebilmektedir. Bu çerçevede önemle durulması gereken noktalar ise bu tarihi anlatıların Aristo'nun bahsettiği kurgusal trajedilerden önemli bir farkları olduğudur. Bu tarihi anlatılar tamamen gerçek karakterleri içermekte ve gerçekte yaşanan olayları işlemekte ve "tarih öğretiminde bile kullanılabilir bir araç" olarak (Kaplan, 2018, s. 271-296) görülebilmektedir. Bu sebeple bu eserlerin inandırıcılığı kurgusal anlatılardan daha fazla olmakla birlikte propagandaya, toplumsal inşaya daha açık oldukları söylenebilmektedir.

2. Tarihsel Anlatı ve Sinema

Barthes anlatının geçmişten günümüze süregeldiğini şu ifadelerle aktarmaktadır:

Dünyada sayılamayacak kadar anlatı var... Mitte, efsanede, fablda, masalda, uzun öyküde, destanda, hikâyede, trajedide, dramda, pandomimde, tabloda... vitrayda, sinemada, çizgi resimlerde, sıradan bir gazete haberinde, konuşmada anlatı hep vardır. Üstelik, sonsuz denebilecek sayıdaki bu biçimler altında, anlatı bütün zamanlarda, bütün yerlerde, bütün toplumlarda vardır. Anlatı insanlık tarihinin kendisiyle başlar; dünyanın hiçbir yerinde anlatısı olmayan bir halk yoktur, hiçbir zaman da olmamıştır. Bütün sınıfların, bütün insan topluluklarının anlatıları vardır ve çoğunlukla bu anlatılar değişik, hatta karşıt kültürlerdeki insanlar tarafından ortaklaşa olarak tadılır. İyi yazın olmuş, kötü yazın olmuş anlatının umurunda değildir: İster uluslararası ister tarihler aşırı ister kültürler aşırı olsun, anlatı hep vardır, tıpkı yaşam gibi" (Barthes, 1993, s. 83).

Geçmiş anlamlı bir şekilde canlandırmanın yolu olan anlatılar (Gül, 2013, s. 106) Aristoteles'ten günümüze edebiyattan, felsefeye, tarihe pek çok alanda kullanılmaktadır. Tarih yazımının anlatısal söyleme bağlı olduğuna savunan Ricoeur'a göre tüm tarih çalışmaları bir anlatıdır ve bütün insan eylemleri metin olarak değerlendirildiğinde anlaşılabilir (Durgun, 2017, s. 169). Ricoeur'a göre tarihsel olaylara ait zamanın temsili anlatıdan bağımsız düşünülemez. Anlatı yorumlama potansiyeli ile tarihsel açıklama gücüne sahiptir (Büyüktuncay, 2014, s. 65). Tarihsel anlatı ise nesnesi insan eylemleri olan tarihten yola çıkarak eylemleri canlandırmaya yaramaktadır. Tarihsel anlatı "geçmişin atmosferini ve sahnesini yeniden yaratmaya çalışır. Böylece okuyucu üzerine bir doğrudan deneyim illüzyonu yaratır" (Tosh, 2005, s. 106'den akt. Gül, 2013, s. 107). Buradan yola çıkarak tarihi filmlerin tarihsel anlatı formunda oluşu benzer bir illüzyonla izleyiciyi etkilediği, geçmişin atmosferini yeniden yarattığı söylenebilmektedir.

"Sinema filmlerinin, bir anlatı türü olarak, şahitlik ettiği ya da temsil ettiği dönemin siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal hayatından beslendiği ve etkilendiği gibi o dönemde yaşananları izleyiciye aktaran önemli bir araç" (Göker, 2018, s. 273) olduğu düşünüldüğünde sinema filmlerinde tarihsel anlatıların kullanımının tarihin ve belleğin aktarımında veya inşasında önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilmektedir. Tarihsel anlatı olan tarihi filmleri kitleleri etkileme gücüne sahip sinema filmleri ile işlenmesi bu noktada belleğin şekillenmesi konusunda önem arz etmektedir. Bu konuda Orta "belleğin yeniden kurgulanmasında sanat, kitle iletişim araçları, sivil toplum ve özellikle anlatı oluşturma ve bağlam kurma konusunda sinema önemli rol oynadığını belirtir. Orta'ya göre (2019) Temsiller aracılığı ile gerçek dünyanın yeniden üretimini yapan sinemanın, bu yeniden üretimde yansıtmaktan çok biçimlendirme, yeniden inşa etme, müdahale etme eylemi olduğu öncelikle kabul edilmelidir. Özellikle popüler sinema filmleri söz konusu olduğunda bu ilişkiler ağı daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır" (s. 1095). Bu noktada popüler sinema ürünü olan *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinin tarihi yeniden üretme, biçimlendirme konusunda tarihsel anlatılar üzerinden belleğin yeniden inşa edilmesinde bir araç olarak kullanıldıkları söylenebilmektedir.

3. *Elizabeth The Golden Age* ve *Elizabeth* Filmlerinin İmgeler Üzerinden Çözümlemesi

İmgeler ait oldukları toplumsal koşullardan izler taşımaktadır. Bu izlerin tarihsel anlatı örneği olan *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinde dönemin İngiltere'sinin toplumsal koşullarından din

reformuna kadar pek çok alana ait örnekleri içerdiği görülmektedir. Hükümdar imgesi, Katolik ve Protestan imgesi, kadın imgesi, öteki imgesi, dindar imgesi gibi temaların bulunduğu bu bölümde imgeler betimsel analiz yöntemiyle ele alınacaktır.

3.1. Hükümdar İmgesi

Hükümlerinin meşruiyetlerini Tanrıya dayandırmaları sıklıkla görülür. Roux'a göre (2020) "öyle ya da böyle tanrısallıkla bağı olmayan kral yoktur. Kral her daim insani koşulların ötesine geçebilmeyi, en azından ilahi bir görev için yetkiyle kuşanmayı ve gevşek bağlarla olsa bile tanrıların dünyasına bağlanmayı ister" (s. 104). Bu durumu söylemlerde her iki filmde de görmek mümkündür. Her iki filmde de söylemlerle devletin tebaasına yönelik mesajlar ve hükümdar imgesi yer almaktadır.

20 Kasım 1558 tarihli konuşmasında Elizabeth Tanrının seçilmiş kural koyucusu olduğunu, meşruiyetinin (tüzük veya seçimden değil) Tanrıdan kaynaklandığını, otoritesinin sorgulanamaz olduğunu ve gücüne meydan okunamayacağını deklare eder (Doran, 2013, s. 1). Her iki filmde de tanrının seçilmiş kişisi olarak hükümdarın imlendiği görülmektedir. Burada hükümdarın siyasi bedenine -kutsallığı, dokunulmazlığı, ölümsüzlüğünü ifade eden bedene- vurgu yapıldığı görülmektedir. İki olmasa da birdir, tözün karışımıyla değil, daha ziyade kişiliğin birliğiyle (Kantorowicz, 2018, s. 29). Benzer şekilde Elizabeth'in baş danışmanının "majestelerinin bedeni artık kendine değil ülkeye aittir" ifadeleri hükümdarın siyasi bedenine vurgu yapıldığı bir diğer imlemedir. Elizabeth (1998) filminde Mary Tudor'un iktidarının son dönemi ve Elizabeth'in tahta geçtiği dönem anlatılmaktadır. Bu sebeple hükümdar imgesi kategorisinde sadece Elizabeth değerlendirilecektir. Hükümdar teması ise alt temalara ayrılarak incelenecektir.

3.1.1. İnançlara Saygılı Adil Halkını Seven

Elizabeth The Golden Age'de (2007) geçen sahnede İngiltere'deki Katolikleri cezalandırmasını talep edenlere Elizabeth'in cevabı "halkını inançları yüzünden cezalandırmayacağı" şeklindedir. Elizabeth aynı zamanda İngiltere halkının sevgisini kazanmak için çalıştığını belirtir. Burada inançlara saygılı ve adil olarak imlendiği görülmektedir. *Elizabeth* filminde ise Elizabeth'in Fransızlara saldırmasını salık veren konseye "herkes aynı fikirde mi?" sorusunu sorduğu görülmektedir. Bu ifadeden yola çıkılarak konseye danışarak ve fikir birliğine vararak kararlarını alır şekilde imlendiğini söylenebilmektedir. "Kralların ilahi hakkı on altıncı yüzyılda pek sorgulanmazken, iyi öğütleri dinlemek ve devletin çıkarları doğrultusunda hüküm vermek, bir yüzyıldan fazla bir süredir iyi krallığın göstergesi olarak kabul edilmiş ve sıklıkla okunan hümanist metinlerde vurgulanmıştır" (Doran, 2013, s. 2). Doran'ın bu ifadelerinden yola çıkarak Elizabeth'in iyi bir hükümdar olarak imlendiği söylenebilmektedir. Aynı zamanda Öztan Elizabeth'in dini sürtüşmelerden dolayı sürgüne gönderilen ve hapsolunan herkese özgürlüklerini bahsettiğini David Hume'dan aktarmaktadır (Hume, 7'den akt. Öztan, 2009, s. 3). Bu hususlar göz önüne alındığında Elizabeth'in adil, halkını seven ve inançlara saygılı olarak imlendiği bu imgelemi tarihi dokümanların ise desteklediği söylenebilmektedir.

3.1.2. Savaşçı ve Hatip

Filmde Elizabeth İspanya ile savaş arifesinde savaş meydanına inip askerlerine moral verir şekilde savaşçı ve hatip olarak imlenmektedir. *Elizabeth The Golden Age*'de geçen sahnede Elizabeth askerlerine şu şekilde seslenir: "Savaşın ortasında ve hiddetinde sizlerle birlikte yaşama ve ölme kararı aldım. Bırakın cehennem ordularıyla gelsinler geçemeyecekler." Elizabeth'in savaş meydanındaki moral konuşması şu şekilde devam eder: "Bu savaş günü sona erdiğinde yine karşılaşacağız cennette veya zafer alanında." Elizabeth filminde ise henüz yeni kraliçe olmuş Elizabeth'in kilisede yapmış olduğu konuşmada hatipsel niteliklerinin vurgulandığı görülmektedir. Elizabeth burada yapmış olduğu noktelerle ikna ederek oylamada kilisenin tek bir kitap, tek bir kilise altında toplanmasına rahipleri ikna edebilmektedir.

3.1.3. Korkusuz

Bir diğer tema ise *Elizabeth The Golden Age*'de geçen sahneden yola çıkılarak belirlenen korkusuz temasıdır. Elizabeth'in kendisini tehdit eden İspanya elçisine "beni zorlamaya cüret ederseniz içimde İspanya'yı yok edecek bir fırtına var. Philip'e ne ondan ne rahiplerinden ne de ordusundan korkmadığımı söyle" ifadesini kullandığı görülmektedir. Burada Öztan'ın ifade ettiği gibi II. Philip'in ordusu sayısal üstünlük bakımından İngiltere'den oldukça fazladır bu sebeple Elizabeth'in bu tavrı ve korkusuz duruşu önem arz etmektedir (Öztan,2009:4). Elizabeth filminde ise Elizabeth karakterinin korkusuzluğu rahiplerden oluşan kilisede tek bir kitap ve tek bir kilisede toplanılmasını emrettiği sekansta imlenmektedir. Elizabeth'in bu konuşmasında "gerçek şu ki benim iznim olmadan oylarınız geçerli değildir diyerek rahiplere göz dağı verdiği görülmektedir."

3.1.4. Misafirperver ve Cömert

Bir diğer tema ise *Elizabeth The Golden Age*'de geçen sahneden yola çıkılarak belirlenen misafirperver ve cömert temasıdır *Elizabeth The Golden Age*'de geçen Walter Raleigh'in koloni için izin istediği ve yanında iki yerli getirdiğinin gösterildiği bölümde Kraliçe yerlilere iyi bakılmasını salık vermektedir. Aynı şekilde ben bir adamdan hoşlanınca onu ödüllendiririm ifadesi ile cömertliğine vurgu yapmaktadır. Elizabeth'de ise cömert yönü Dük Anjou ve misafirlerini ağırlanması konusundaki sahnelerde betimlenmektedir.

3.1.5. İlgi Odağı ve Otoriter

Elizabeth The Golden Age'de geçen Elizabeth'in dans için Walter Raleigh'e talimat verdiği sahnede şu replikler dikkat çekmektedir: "Bana itaat edilmeli", sahnenin devamında ise Elizabeth" Gözlerini indir ben senin kraliçenim" şeklinde Raleigh'i azarlamaktadır. Bu sahnelerde ise Elizabeth'in otoriter oluşu imlenmektedir. İlgi odağı olarak imlendiği sahnede ise Elizabeth'in yardımcısı Elizabeth Throckmorton'ın Walter Raleigh'e "tüm erkekler yükselme umuduyla kraliçeyi pohpohlar" ifadesi yer alarak ilgi odağı kategorisini oluşturmaktadır.

Benzer şekilde *Elizabeth* filminde ise Elizabeth karakterinin kilisede konuşma yapacağı sırada kilise rahiplerine "Sizin hükümdarınızım, kraliçenizim, babam gibi ben de ülkeyi yöneteceğim sadece tek bir şey hükümdarın üzerindedir sayın Lordlar. Bu da dindir. Size bu görevi emrediyorum" der. Buradan yola çıkarak Elizabeth'in her iki filmde de otoriter şekilde imlendiği söylenebilmektedir.

3.1.6. Duygusal, İnsani

Kraliçenin insanı yönlerine dikkat çekilen bu temada kraliçenin ölümsüz, insanüstü kutsal olan siyasi bedeninin haricinde kırılabilir duygusal insanı bir bedeninin olduğu işlenmektedir. *Elizabeth The Golden Age*'de geçen şu ifadeler kraliçenin insanı ve duygusal yönünü vurgulamaktadır: "Daima korkarım, boş aptal bir kadımsın", "Hayatımı İngiltere'ye verdim ruhumu da alması gerekli mi?" ifadeleri ile karakter imlenmekteyken *Elizabeth* filminde ise karakterin "Yönetemediğim ortaya çıktı babam böyle bir hata yapmazdı" ifadeleri ile insanı yönleri vurgulanır şekilde imlendiği görülmektedir.

Kahramanların her ne kadar güçlü ve düşmana yenilmez olsa da insanı yönleri olduğuna değinen Ateşçi ve İslamoğlu, İzleyicilerin insanı zaafı açıkları olan kahramanları bu bakımdan kendileri gibi gördüklerini ve karakteri sahiplendiklerini belirtmektedir (Ateş; İslamoğlu, 2017, s. 2035). Bu sebeple Elizabeth karakterinin de her iki filmde güçlü yanlarının yanında zaaflarından bahsedilmesinin izleyicinin karakteri sahiplenmesini sağladığı söylenebilmektedir.

3.1.7. Merhametli

Bu temada ise *Elizabeth* filminde kendisine suikast girişiminde bulunan kişileri infaz edilmeden önce çocuklarıyla ilgileneceğine dair "Çocuklara önem vermediğimizi düşünmemelisin ifadesi" Kraliçe Elizabeth'in merhametli yönüne vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde *Elizabeth the Golden Age*'de ise Mary Tudor'u idam etmesi gerektiğine dair yardımcısı Walshingham'ın uyarısını "Ölmeli mi? Mary

Stuart ölmeli mi? Nerede yazıyor bunu kim söylüyor. Bunu ben mi emrettim” ifadesi ve idam gerçekleşirken “idam durdurulmalı!” feryadı ile Elizabeth’in merhametli yönü vurgulanmaktadır.

3.1.8. Bakire Kraliçe-Virgin Queen

Bu temada ise Elizabeth’in tahta çıktıktan sonra sıklıkla evlenmesi yönündeki uyarılar üzerinden bakire kraliçeye dönüşüm süreci *Elizabeth The Golden Age*’de kendisinin Virgin Queen adını alarak bu baskılardan kurtuluşu işlenmektedir. *Elizabeth*’te kilisede konseye yaptığı konuşmada Kilisenin birleştirilmesini tek bir kitap altında toplanılmasını emreder. Rahiplerden ise bu konuda isteklerinin eğer evlenirse kabul edileceği cevabını almaktadır. Rahipler Elizabeth’in evlenmemesinden rahatsız olduklarını belirtmelerinin üzerine Elizabeth ise “Pekâlâ fakat kiminle evleneyim. Bana fikir verebilir misiniz? Kimileri Fransa kimileri ise İspanya diyor. Bazıları da yabancı istemiyor hangisiyle evlenirsem memnun olursunuz?” şeklinde sorar. Virgin Queen’e dönüşmeden önceki konuşmadan sonra Elizabeth’in saçlarını keserek münzevi bir hayatı tercih ettiği imlenmektedir. Saçlarını kestikten sonra “Bakire oldum” ifadesi ve sarayda kendisinin önünde diz çöken tebaasının arasından evlenmesini salık veren Lord Burgley’e şu sözleri sarf ettiği görülmektedir: “Dikkatli bakın Lord Burghley İngiltere ile evlendim.”

Elizabeth The Golden Age’de Elizabeth’e yardımcı Walsingham’ın kendisine “Piskopozlarının Tanrının kraliçesinin hala evlenmemesinden memnun olmadığını vaaz verdiğini” belirtir. Ve kendisine “Türkiye’nin Sultanı var Çin’in imparatoru var” şeklinde önerilerde bulunur. Bunun üzerinde Elizabeth ise “kraliçenin halen doğurgan olduğunu doktorlarınca onaylat ben düşersem hepinizin arkamdan yuvarlanacağımı biliyorsun” der. Ardından evlilik teklifleri konusunda II. Philip’in evlilik teklifini değerlendiren Walsingham “Philip de kontrolümüzde olurdu” der. Buradan yola çıkarak evliliklerle siyasi ittifak sağlanarak ülke çıkarlarının korunması amacı güdüldüğü söylenebilmektedir. Monarşilerde soyun doğumla geçişine yapılan vurgu İngiliz soylularının kraliçenin soyun devamını sağlayamayacağı ve böylelikle meşruiyetini yitireceği konusunda endişelerini dile getirmekte oluşları her iki filmde de benzer konuların vurgulandığı görülmektedir.

Elizabeth The Golden Age’de ise ‘Virgin Queen’ olarak adlandırılan Elizabeth’in bu lakabı alışı tekrar imlenmektedir. Elizabeth filmin son sekansında şu sözleri sarf eder: “Bakire Kraliçe derler bana, bir erkeğim yok, çocuğum yok, ben halkımın annesiyim. Bu büyük özgürlüğe katlanmak için bana güç ver Tanrım!”

Her iki filmde de ‘Bakire kraliçe’ temasının bulunduğu görülmekle birlikte *Elizabeth*’de evliliği tamamen reddeden Elizabeth’in saçlarını keserek münzevi bir hayatı benimseyeceğine ve yeniden doğarak kutsiyetini ve saflığını ilan edeceğine Hristiyanlıkta Kutsal bakire olarak görülen İsa’nın annesi Meryem’e benzetilmeye çalışılarak imlenmekteyken, *Elizabeth The Golden Age*’de ise Virgin Queen betimlemesi “çocuğum yok ben halkımın annesiyim” şeklinde verilmektedir. Bu benzetmeyle (Mother Mary-Saint Mary-Hz. Meryem) Meryem’e dayandırılarak eril bir makam olan krallık makamına meşruiyet sağlandığı söylenebilmektedir. Bu durum *Elizabeth* (1998) filmindeki şu diyalogdan anlaşılmaktadır: “Onun (Hz. Meryem) için öldüler yerine kimseyi bulamadılar, yeryüzünde kutsal olana dokunabilmeliler...”

Bu çerçevede Elizabeth’in Hristiyanlıkta Kutsal bakire olarak görülen İsa’nın annesi Meryem’e “çocuğum yok ben halkımın annesiyim” ya da “yeryüzünde kutsal olana dokunabilmeliler” şeklinde cümlelerle benzetilmeye çalışıldığı bu benzetmeyle (Mother Mary-Saint Mary-Hz. Meryem) Meryem’e dayandırılarak eril bir makam olan krallık makamına meşruiyet sağlandığı söylenebilmektedir.

3.1.9. Tanrısal Kutsal

Elizabeth’in kutsal yönlerinin vurgulandığı ve imlendiği her iki filmde de gözlemlenmektedir. Gerek *Elizabeth* gerekse *Elizabeth The Golden Age*’de kilise ziyaretlerinde çocukları kutsaması, *Elizabeth the*

Golden Age'de İspanya ile girdiği savaşı kazanmasına Tanrıdan gelen yardıma atıflarda bulunularak görsellerle bu durumun desteklenmesi (kilise çanının denize düşüşü, şimşek çakması, haç simgeli kolyenin denize düşüşü vb.) *Elizabeth* filminde ise Tanrının kendisini görevlendirdiğini söylemesi karakterin kutsal olarak imlendiğini göstermektedir.

Elizabeth ile ilgili yapılan değerlendirmelere bakıldığında Modern Batının Kökenleri isimli kitabında Theodore K. Rabb Rönesans hükümdarları bölümünde Elizabeth'e yer ayırmakla birlikte ondan şu şekilde bahsettiği görülmektedir:

Öyle kolay genelleme yapamazsınız. Çünkü neticede şans eseri bir doğumla tahta geçiyorlar. Onları farklı kılan şey kabiliyetleri, bölgesel ve milli şartlar ve politikalarına bazen destek bazense köstek olabilecek durumlar. Egemenlik süresince en önemli şey ise yöneten ve yönetilen arasındaki denge...görüyoruz ki I. Elizabeth'in yetenekleri en az dönemin erkek hükümdarları kadar kişiliğinde yer etmiş. Elizabeth sosyal, siyasi çalkantıların zirveye ulaştığı bir dönemde ülkesine hükmetmesine karşın, bu siyasi ve iktisadi karışıklıklar arasında her an yıkılacakmış hissi veren ülkesine bir çıkar yolu göstermeyi de başarıyor Öztan, 2009, s. 1-2).

Doran ise Elizabeth'in hükümranlığının uzun müddet devam edişini kadın olarak "erkeklerin dünyasında görevini yapabilme becerisine" bağlamaktadır. Aynı zamanda Elizabeth'in cezalandırıcı eylemlerinden de bahseden Doran "Fransız Katolik dükünün (dük Anjiou) evlilik teklifiyle ilgili yazılan popüler broşürle ilgili 1579 yılında John Stubbs'ın sağ elini kaybettiğini ve parlamento üyesi Peter Wentwort'un parlamentoda karşı kampanya yürüttüğü için iki kere hapsedildiğini belirtir fakat Elizabeth'in politik meselelerden evlilik konusunda Mary'nin durumuna kadar konuyla birlikte hareket ettiğini bu sebeple bir Tiran olmadığını" belirtmektedir (Doran, 2013, s. 3-5). Her iki filmde sıklıkla Elizabeth'in konseye danışarak hareket ettiği sahneler görülebilmektedir. Bu sayede Elizabeth'in tarihsel anlatıyla örtüşen bir şekilde imlendiği söylenebilmektedir.

3.2. Katolik ve Protestan İmgeleri

Her iki filmde de Katolik ve Protestan imgelerine rastlamak mümkündür. *Elizabeth* filminde Protestanların Katolikler tarafından uğradıkları baskıya ve Mary Tudor'un 300 Protestanı yakması sonucu Kanlı Mary (Bloody Mary) ünvanını alışı imlenmekteyken, *Elizabeth The Golden Age*'de Protestanların Katoliklere uyguladıkları işkence sahnelerine rastlanmaktadır. Nitekim Elizabeth'in bu konuda bir talimat vermediği söylenmektedir. İmgeler gösterilenden çok gösterene dair izler taşımaktadırlar. Bu sebeple bu kategori alt temalara ayrılarak kimin gözünden imgenin imlendiği ele alınarak alt temalar çözümlenecektir.

3.2.1. Katoliklerin Gözünden Protestanlar

Elizabeth The Golden Age'de geçen şu diyaloglar Katoliklerin gözünden Protestanların nasıl görüldüğünü açıklar niteliktedir: "İngiltere Şeytanın esiri oldu! onu özgürlüğüne kavuşturmalıyız!", "sen Protestan bir hainsin!"

Elizabeth filminde ise Protestanların Kraliçe olan Mary Tudor'un emriyle yakıldığını aktarıldığını sahnede ki şu ifadeler Protestanların belleğinden Katolik imgesini bizlere aktarmaktadır: "Hainler öldürün onları...Bu Protestan Kafirler..." 300 Protestan'ın yakılması olayında Protestanların kafir olarak imlendiği görülmektedir. Bu olaydan sonra Mary Tudor'un tarihe Kanlı Mary olarak geçtiği görülmektedir.

Katoliklerin gözünden Protestan imgesi özgürlüğüne kavuşturulması gereken bir "Şeytan", "Kafir" olarak ya da "Hain", "Papanın otoritesini reddedenler" olarak tanımlanmaktadır. Ötekilere dair stereotipleri taşıyan imgeler doğrultusunda Protestan ve Katolik mezhep çatışmasına dair izlerin ve bellek, karşı bellek çatışmasının bu ifadelerle imlenerek somutlaştırıldığı söylenebilmektedir.

3.2.1.1. Mary Stuart, Guiseli Mary ve Katoliklerin Gözünden Elizabeth

Mary Stuart'ın gözünden Elizabeth ise *Elizabeth The Golden Age* filminde şu ifadelerle aktarılmaktadır: “Yakında İngiltere'nin gerçek inananları gaspçı piç Elizabeth'e karşı ayaklanıp...o gaspçı piç öldüğünde benim leydim kraliçe olacak” ya da “Elizabeth bir fahişe”. Elizabeth Katoliklerin gözünden “fahişe” olarak tanımlanmaktayken, Mary Stuart'ın gözünden “gaspçı bir gayrimeşru” olarak tanımlanmaktadır. 1998 yapımı *Elizabeth*'de ise Norfolk dükünün Elizabeth hakkında “o günahkâr kızın mahvoluşunu asla kaçıramam” ifadesini kullandığı görülmektedir. Benzer şekilde Katolik rahibin onun hakkında “kafir” ifadesini kullanışı dikkat çekmektedir. Guiseli Mary ise İskoçya'da Elizabeth'in çocuklardan oluşan ordusunu mağlup ettiğinde hayatta bıraktığı çocuk askere “Söyleyin o gayrimeşru (bastard) kraliçeye savaşmak için çocukları göndermesin” ifadesini kullandığı görülmektedir. Bu çerçevede Elizabeth'in Guiseli Mary tarafından “gayrimeşru” olarak görülüp imlendiği söylenebilmektedir. Katoliklerin Elizabeth'e bakışı her iki filmde de değişmemekte benzer şekilde imlenmekte olduğu görülmektedir. Her iki filmde de kafir, gaspçı gayrimeşru ifadeleri geçmektedir.

3.2.1.2. İspanya Kralı II. Philip Gözünden Elizabeth

İspanya Kralının gözünden ise Elizabeth, *Elizabeth The Golden Age* filminde “insanlara cehennem yolunda öncülük eden bir kişi” olarak imlenmektedir. Mary Stuart'ın öldürülmesinin ardından İspanya Kralı II. Philip'in Elizabeth için söyledikleri: “Dinsiz, çocuksuz ve gayrimeşru şeklindedir.” İspanya Katolik inancıya sahip olduğu için Mary Stuart'ı desteklemekle birlikte Elizabeth'e gaspçı, eli kanlı bakire, fahişe gibi benzer olumsuz ifadeleri kullanmakta olduğu Katoliklerin Elizabeth'e bakışının her üç temada benzediği görülmektedir.

3.2.1.3. İspanya Elçisinin Gözünden Walter Raleigh

Tarihi dokümanlarla örtüşmekte olan bu tarihi anlatıda³ Walter Raleigh'in yeni bir kıtayı keşfetmesi ve bu sırada İspanyol gemilerini ele geçirmesi üzerine bu gemilerdeki altın, patates, tütün gibi çeşitli ürünleri İngiltere'ye getirmesi anlatılmaktadır. *Elizabeth The Golden Age*'de geçen bu replikler İspanyol elçinin gözünden Kâşif Walter Raleigh'in nasıl görüldüğünü imlemektedir: “İspanyol gemilerinden İspanyol altınlarını aldı, Kışkırtma olmaksızın saldırdı. Majesteleri bu hikayeler korsanlık sonucu elde edildi” Görüldüğü üzere kâşif Raleigh İspanyol elçisinin belleğinde bir korsan olarak görülmekte bu şekilde imlenmektedir. *Elizabeth The Golden Age*'de yer alan bu karakterin Elizabeth filminde olmadığı görülmektedir.

3.2.2. Protestanların Gözünden Katolikler

Protestanların gözünden Katolikler ise *Elizabeth The Golden Age*'de şu ifadelerle aktarılmaktadır: “Roma'daki Papaya bağlılar, Katoliklerin emirlerini İspanya'dan aldıklarını biliyoruz, İspanyollar açıkça Mary Stuart'a İngiltere'nin sıradaki Kraliçesi diyor”, “İngiltere'deki her Katolik potansiyel suikastçı” İspanya dostunuz değil Majesteleri.” Katolikler Protestanların gözünden Papaya bağlılığı olan suikastçı ve bir tehdit unsuru olarak imlenmektedir. *Elizabeth* filminde ise Protestanların gözünden Katolikler ise Elizabeth'e suikast girişimindeki Katolik karakterlerin idamından sonra “İngiltere'yi düşmanlarından kurtardım” ifadesinden anlaşılacağı üzere düşman olarak görülmektedir.

3.2.2.1. Protestanların Gözünden Mary Stuart ve Mary Guise

Elizabeth The Golden Age'de Protestanların gözünden Mary Stuart hakkındaki imge ise şu dizelerde çözümlenebilmektedir: “Siz hanımefendi ihanetle yargılanacaksınız” Elizabeth'e suikast girişiminde bulunduğu için Mary Stuart'ın ihanet eden kişi “hain” şeklinde imlenmekte olduğu görülmektedir.

Elizabeth filminde ise Mary Stuart henüz reşit değildir. Onun annesi Mary Guise'in İskoçya'yı naip olarak yönettiği görülmektedir. Mary Guise (Lorrenli Mary) ile savaşması için Elizabeth'in izniyle görevlendirilecek orduya rahiplerin izin vermediği bu sebeple çocukların savaşa gönderilmesiyle

³ İngiltere'nin coğrafi keşifleri (Özensoy,2019); (McLean ve Matar,2021); (Haniççe,2022);(Özür,2017); (Matar,2018)ve Anglikan kilisesinin kuruluşu (Çatalbaş,2006).

İskoçya’da İngiltere’nin yenilgiye uğradığı şekilde imlenmektedir. Bu sırada Mary Guise adına savaşan Fransa’nın “kraliçene söyle savaşmak için çocukları göndermesin” dediği görülmektedir. Buradan bakıldığında rahipler arasında henüz kilise birliği yapılmadan önce Katolik Mary Guise’i destekleyenlerin olduğu henüz Elizabeth’in her rahip arasında tam olarak destek alamadığını göstermektedir.

3.2.2.2. Elizabeth’in Gözünden Mary Stuart ve II. Philip

Elizabeth The Golden Age filminde Elizabeth Mary Stuart ve II. Philip hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: “Tanrının Mesih edilmiş kraliçesini öldürdüm”, “Tanrını en itaatkâr oğlu beni cezalandırmak için kutsal savaş açıyor.” Görüldüğü üzere Elizabeth’in gözünden Mary Stuart her ne kadar kendisine suikast girişiminde bulunan bir kişi olsa da Elizabeth’in belleğinde o bir “mesih edilmiş kraliçedir” ve onun adına başlatılmış bu savaş ise kutsal olarak imlenmektedir. Bu çerçevede gerek Katoliklerin belleğinde gerekse Elizabeth’in belleğinde her iki imgenin de örtüştüğü ve bu savaşın kutsal bir savaş olduğu ve Mary’nin mesih edilmiş kraliçe olduğu söylenebilmektedir.

3.2.2.3. Elizabeth’in Gözünden Katolikler

Elizabeth’in gözünden Katolikler ise *Elizabeth The Golden Age* filminde Mary Tudor’un idamının ardından İspanya kralının “Tanrının İşi” olarak başlattığı savaş üzerine gelmekte olan İspanyol gemilerine bakmakta ve danışmanlarına şu dizeleri söylediği görülmektedir: “Tanrı onların başarılı olmasını engellesin yoksa İngiltere’de din ve vicdan özgürlüğü kalmayacak” Görüldüğü üzere Elizabeth’in gözünden Katolikler din ve vicdan özgürlüğünden yoksun olarak imlenmektedir. *Elizabeth* filminde ise Elizabeth Katoliklere bakışı kilisedeki rahiplere hitabından çıkarılabilir. Tek bir İngiltere kilisesi ortak bir kutsal kitap ve ortak amaç isteğini dile getirdiğinde bu kafirlik olur söylemlerinden sonra bir erkek dürüstçe iki güce hizmet edip ikisine de sadık kalmaz mı? bu sağduyu ve erdemdir” ifadeleri ile hem Katoliklerin bağlı olduğu Papaya bağlı olup hem de Anglikan kilisesine bağlı olmanın mantıklılığında bahsetmekte ve bunu erdem olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde kendisine karşı suikast planı yapan Katolik İngilizleri idamından sonra onları düşmanları olarak tanımlamaktadır.

3.3. Öteki İmgesi

Elizabeth ve *Elizabeth The Golden Age*’de pek çok öteki bulunmaktadır. İlk olarak Mary Stuart’ın şu repliklerinden bellekte öteki olarak imlendiği görülebilmektedir: “Dua ederken bile İngiltere için tehdit miyim? Kimin yetkisiyle beni suçluyorsunuz? Tanrı tek yargıcımdır.” diyalogunda ise Mary’nin Elizabeth’in otoritesini tanımadığı tek onay makamının Tanrı olduğu şeklinde imlenmektedir. *Elizabeth The Golden Age* filminde geçen bu sahneyi ise Mary Tudor’un idam sahnesi takip etmektedir. Bu sahnede Mary Tudor bir öteki olmakla birlikte aynı zamanda bağışlayıcı ve dindar bir öteki olarak imlenmektedir. “Eğer öleceksem ölümüm yaşadığım gibi olmalı” diyen Mary Stuart ölüm döşeginde kendisinin idamını gerçekleştirecek cellada ise “seni affediyorum” ifadesini kullanmaktadır. Bu dizelerden yola çıkarak dindar bağışlayıcı bir öteki olarak Mary Stuart’ın imlendiği söyleyebilmektedir. *Elizabeth*’de ise Kraliçe olan Mary Tudor için Elizabeth bir Öteki olarak imlenmektedir. Mary Tudor’a göre Elizabeth “gaspçı bir gayrimeşrudur” ve tahta geçmemelidir. Bu sebeple Mary Tudor’a suikat söz konusu olduğunda ilk akla gelen Elizabeth olmuştur. Bu sırada sorgulanan Elizabeth’e rahipler “Katolik inancını aşığıladınız” ithamında bulunmaktadırlar. Elizabeth ise “ben inançlarınıza gönülden ve sadakatle bağlıyım” cevabı ile kendini savunduğu görülmektedir. Rahip ise “kalbinizde farklı hissediyorsunuz” şeklinde Elizabeth’in sözlerine inanmadığını belirtmektedir. Öteki kavramının her iki filmde kimin perspektifinden bakıldığına göre değişmekte olduğu görülmektedir.

Elizabeth filminde yer alan bir diğer öteki ise ülke dışında olup Elizabeth tahta çıktıktan sonra geri dönen Sir Francis Walsingham’dır. Sir Walsingham’ın bu gelişi Norfolk dükü tarafından hoş karşılanmamaktadır. Dük, Walsingham’ın gelişini “hayal kırıklığına uğradım” şeklinde betimlemektedir. Gizli bir Katolik olan Norfolk dükü filmin sonlarına doğru Elizabeth’e suikast girişimi dolayısıyla idam edilecektir. Bu sebeple Protestan bir danışmanın ülkeye gelmesi onun için hoş karşılanacak bir durum değildir. Dük için Walsingham bir ötekidir. *Elizabeth The Golden Age* ‘de bir

diğer öteki ise II. Philip'tir. Mary Stuart'ın tahta geçmesi için planlar yaptığını öğrenen Elizabeth, kral için zamanında eniştem olan Philip ülkeme saldırıyor ifadesini kullandığı görülmektedir. Öteki kavramının zamanla değişmekte dönüşmekte ve eklenmekte olduğu görülmektedir. Bir zamanlar aileden sayılan enişte konumundaki Philip artık Elizabeth'in ülkesine saldıran bir ötekidir. *Elizabeth The Golden Age*'de imlenen bir diğer öteki ise İspanya elçisidir. İspanya kralının Mary Stuart'ın kendisine karşı planlar yapıp tahta geçme hamlesinde bulunduğunu duyan Elizabeth, İspanyol elçiye "sışan" tabiriyle seslenerek İngiltere'yi terk etmesini söylemektedir. İspanyol elçisi bu sebeple filmde öteki olarak imlenen bir diğer karakterdir.

3.4. Dindar İmgesi

Her iki filmde dindar olarak imlenen pek çok karakter bulunmaktadır. Bu karakterlerden ilki William Walsingham'dır. Walsingham Elizabeth'in baş danışmanı Sir Francis Walsingham'ın kardeşidir fakat aynı zamanda gizli bir Katoliktir. Filmde Elizabeth'e suikast girişimine öncülük etmektedir. Bu sırada Walsingham dindar bir şekilde imlendiği din adına Elizabeth'e suikast girişiminde yer aldığı söylenebilmektedir. Walsingham'ın filmde "kutsal üçleme adına amen" repliği dindar oluşuna dair bir gönderme olarak ifade edilebilmektedir. *Elizabeth The Golden Age*'de yer alan bir diğer dindar ise Katolik inananlardır. Katolikler filmde din adına savaş başlatan "Tanrının Elizabeth'i terk ettiği söyleyen, en kısa zamanda saldıracaklarını" belirten ifadelerle imlenmektedirler. Din adına kutsal bir savaş başlattıkları inanışıyla imlenen Katolikler bu sebeple dindar imgesi teması içerisinde yer almaktadır.

Elizabeth filminde ise Mary Tudor'un dindar olarak imlendiği görülmektedir. Tarihi dokümanlarda koyu bir Katolik olarak anılan Mary Tudor, filmin başlangıç sekansında 300 Protestan'ın yakılarak idamına hükmettiği şekilde imlenmektedir. Katolik inancına bağlılığı ise Elizabeth ile yapmış olduğu şu diyaloglardan anlaşılabilir.: "Kraliçe olduğun takdirde Katolik inançlarını desteklemeye söz verir misin? Halkın elinden kutsal annesini alma!" Mary'nin Katolik inançlarına bu hususta "Kanlı Mary" ünvanını alacak kadar sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterir şekilde imlenmekte olduğu görülmektedir. *Elizabeth* filminde Mary'nin "halkın elinden kutsal annesini alma" şeklindeki çağrısına "aklımın emrettiğini izleyeceğim" diyerek seküler bir cevap veren Elizabeth'in Kraliçe olduktan sonra Anglikan kilisesinin kurulması konusunda girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Elizabeth'in rahiplere "Tek bir İngiltere Kilisesi, ortak bir kutsal kitap" istediğini belirtmesi, rahiplerin ise Elizabeth'e "bizi zorlamış oluyorsunuz" dedikleri görülmektedir. Elizabeth'in "ben sizi nasıl zorlayabilirim, ben bir kadını!" dediği ve ardından rahipleri şu ifadelerle ikna ettiği görülmektedir. "Bir erkek dürüstçe iki güce hizmet edip ikisine de sadık kalamaz mı?" Bu ifadesiyle papaya bağlı kalıp Anglikan kilisesinin kurulması konusunda gönderme yapan Elizabeth'e rahipler bunun "kafirlik" olacağını söylemektedir. Elizabeth ise bunun "sağduyu ve bir İngiliz erdemi" olacağını belirtmektedir. Burada din konusunda yenilikçi bir bakış sergilenmekte olan Elizabeth'in Anjiou dükü ile karşılaşmalarında ise kendisini "ben dindar biriyimdir" şeklinde tanımladığı görülmektedir. *Elizabeth The Golden Age*'de ise artık Anglikan Kilisesi kurulduktan sonra Elizabeth'in dua ederken imlendiği görülmektedir. Bu sebeple Elizabeth'i dindar olmakla birlikte yeniliklere açık bir şekilde imlendiği söylenebilmektedir. Elizabeth filminde dindar olarak imlenen bir diğer kişi işe Norfolk düküdür. Dük'ün Elizabeth'e karşı suikast girişiminde bulunup yakalanmasının üzerine sarf ettiği şu dizeler onun dindar olarak imlendiği çıkarımının yapılmasını sağlamaktadır: "Kellemi kesin! beni şehit edin! inançlarım için ölmeye hazırım!" Her iki filmde de dindar imgesi farklı karakter üzerinde imlenmektedir. Elizabeth'in her iki filmde de dindar olarak imlenmesinin dikkat çekici olduğu söylenebilmektedir.

Tarihsel dokümanlarla benzer bir şekilde işlenen filmde Elizabeth'in hükümlerlik yaptığı ilk on yıl hoşgörülü bir şekilde hareket ettiği ardından ise katı önlemlerle devam ettiği görülmektedir. "Elizabeth bütün İngiliz halkının kilisenin idaresi üzerinde krallığın egemenliğini kabul etmesini vatan hainliğine eş saydığı papaya sadakati reddetmeyi temel düşünce olarak benimsediği ve hükümlerliği döneminde Anglikan kilisesini sistematikleştirdiği" (Çatalbaş, 2006; s. 50-51) görülmektedir.

3.5. Kadın İmgesi

Bir tarihsel başarı örneği olan ve tarihsel anlatı şeklinde işlenen her iki filmin, kadın bir hükümdar perspektifinden imgelerin işlenmesiyle ele alındığı görülmektedir. Bu sebeple tarihsel bağlam içerisinde değerlendirildiğinde kadının konumu göz önüne alınarak kadın imgesinin çözümlenmesi hükümdar temasının anlaşılması konusunda önem arz etmektedir.

Erken modern çağ İngiltere'sinin kadınlara belirli toplumsal normlar yüklediği görülmektedir. Bu normların Elizabeth ve kadın imgesinin toplumsal bağlamla ilişkisinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Bu normlara göre ideal kadının şu erdemlere sahip olması gerekmektedir “sessizlik, itaat, iffet, alçakgönüllülük, sadakat ve sabır.” On altıncı yüzyılda “sessizlik” erdemli bir kadını tanımlamada temel bir özellik olarak görülmektedir. “Kadının dili sivriyse toplumsal düzeni bozduğu düşünülmektedir. Kadınların sessiz kalması gerektiğine yapılan vurgu Mukaddes Kitapta kesinlikle vurgulanmaktadır. Bakire Meryem bir örnektir- Kutsal Yazılarda dört kez konuştuğu kaydedilmektedir” (Çavuş, 2003; s. 168). Benzer toplumsal normlar toplumsal iş bölümünde de görülmektedir. “Erkeğin toplumsal hiyerarşide en üstte yer aldığı ailenin reisi olarak konumlanışının Tanrı tarafından kurulduğu” inancı görülmektedir. “On altıncı yüzyıl İngiltere'sinde kadınlara sadece aile içinde ya bir eş ya da anne olarak bir kimlik verildiğinden, evlilik kavramının oldukça önemli olduğu ve kadınların ancak evli olarak hayatta kalabilmekte oldukları” görülmektedir (Çavuş, 2003, s. 169). Bu durum gerek dönemin edebi eserlerinde gerekse tarihsel anlatıları konu alan filmlerde işlenmektedir. *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinin her ikisinde kadının toplumsal rolüne dair ipuçlarına rastlanmaktadır.

Elizabeth filminde Elizabeth'e Fransa kralının kardeşi Anjou Düküyle evlenmesi ve bu sayede iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlenmesi teklifi yapılmaktadır. Bu durumun Monarşilerdeki ittifak ilişkilerinin evlilik bağı ile sağlanmasının bir örneği olduğu söylenebilmektedir. Benzer şekilde İskoç kraliçe Mary Stuart ile evlenip Norfolk dükünün tahta geçmesini Papa Norfolk dükünden istemektedir. Her iki durumda da kadının toplumsal konumu gereği özellikle monarşilerde soyun devamının bir aracı olan evliliğin sıklıkla işlendiği görülebilmektedir. Benzer sahneler *Elizabeth The Golden Age* filminde de görülmektedir. Elizabeth'in evlenmemiş olması rahatsızlık yaratmakta ve kısır olduğu yönünde dedikodular monarşinin devamlılığına gölge düşüreceği minvalinde sürmektedir. Elizabeth burada ise Hz. Meryem (Meryem Ana -Mother Mary) ile kendisini özdeşleştirerek halkıyla evlendiğini deklare etmektedir ve söylentiler bu sayede kesilmektedir.

Filmde önemli bir kültürel figür olan Hz. Meryem'e atıfta bulunarak Elizabeth'in “yeryüzünde kutsal olana dokunabilmeliler” gerekçesiyle “Virgin Queen” lakabını aldığı ve siyasi idaresine kutsal bir meşruiyeti eklemeyerek sağladığı söylenebilmektedir. Danışman istemediğini söylediğinde “ama siz kadınsınız” cevabını alan Elizabeth'in perspektifinden bakıldığında bu dönemde kadınların hükümdarlığına olan bakış gözlemlenebilmektedir. Kadın bir hükümdar olan Elizabeth her ne kadar Tanrının seçilmiş kişisi kararları sorgulanamaz olarak kendisini lanse etse de kadın olduğu için danışmana ihtiyaç duyacağı dikte edilmektedir. Elizabeth'in bu söylemde bulunan danışmanını değiştirdiği ve meşruluğunu Hz. Meryem'e dayandırarak siyasi bedenini aynı zamanda ruhani bir ikonayla özdeşleştirdiği ve kutsiyetini arttırdığı söylenebilmektedir. Kadın imgesinin XVI. Yüzyılda bir kadın hükümdar perspektifinden ele alınışının imgelerin akışkanlığı çerçevesinde önem arz ettiği söylenebilmektedir. Nitekim XXI. Yüzyılda kadın hükümdarların oluşunun yadırganmadığı ve kadın imgesinin aradan geçen yüzyıllar içerisinde değiştiği dönüştüğü ve eklemelendiği söylenebilmektedir.

4. Kültürel Belleğin Aktarımında Müzik ve Giyim Kuşam

Toplumun geçmişteki anı ve tecrübelerini birlikte hatırlaması ve tekrarlaması, o topluma ait ortak bir kimliğin göstergesidir (Akın, 2018, s. 104). Toplumların kimliklerini koruması geçmişteki yaşanmışlıkları hatırlaması ve bunu gelecek kuşaklara aktarabilme becerisinde yatmaktadır. Bu noktada Assmann'ın (2018) üçlü bir formülasyonla ifade ettiği bağlayıcı yapıların (hatırlama, kimlik, kültürel sürengenlik) toplumların geçmişle bağlarını anıları tazeleyerek sağladığı ve anıları çağa uyarlamakta olduğunu (s. 37-301), Connerton'ın (1999) ise geçmişin imgelerinin ve anımsanan bilgilerin (törenselleştirilme)

denebilecek) uygulamalarıyla sürdürülerek yazılı olmayan bilgilerin gelenek olarak bedensel pratiklerle ve anma törenleriyle aktarıldığını (s. 69) belirtmek gerekir. Toplumun kimliğini oluşturan bu bağlayıcı yapılar anma törenleri ve bedensel pratiklerle geleceğe aktararak gelenek korunmakta ve pekiştirilmektedir.

Bu çerçevede geleneğin geleceğe aktarımı kültürün taşınması konusunda bedensel pratikler anma törenleri içerisinde yer alan müzik⁴ ve giyim kuşam pratikleri önem arz etmektedir. Kültürün taşıyıcısı olan müzikler ve giyim kuşam pratikleri bizlere toplum hakkında pek çok ipucu sunmaktadır. Bu konuda Connerton (1999) anımsama üzerine yapmış olduğu kavramsallaştırmasında giyim kuşam dizgesi olarak ele aldığı bu pratikleri izleyenin gözünden betimlendiğini belirtmektedir. Connerton'ın Sahlins'den aktardığına göre (1999) “yaş, cinsiyet, sınıf, etkinlik gibi yargılar kümesine göre kumaşların, dokumanın, ağır hafif olsun sertlik ve yumuşaklık düzeyi değişmektedir ve bu dizgeler sözdizimine benzer bir şekilde kişiler arası ilişkiler ve kültür sistemi hakkında okunabilmektedir. Bu yüzyılın giyenlerin dünyalarını ve kendilerinden oynamaları beklenen rolü anlattığını ifade eden Connerton, Viktorya dönemi üzerinden örnekler vermektedir. Viktorya dönemi kadının kılığının yalnızca kodu çözecek mesajlar taşımadığını, kadının davranışlarının kalıba sokulmasına hizmet ettiğini belirten Connerton, giysilerin birer gösterge olduğuna değinmektedir. Bu dönemde (1800'ler) kadın giyiminde kullanılan ‘sıkı bağlı korsenin’ belirli anlamlar içerdiğini söylemekte olan Connerton korsenin disiplin, boyun eğme, kapalılık gibi anlamlar içerdiğini sıkı bağlı olmasının ise korse giymenin uyulması zorunlu bir ahlak kuralı oluşunu gösterdiğini belirtmektedir. Connerton’a göre (1999) “Viktorya dönemi giyim kuşam sisteminin yalnızca farklı davranış kategorilerinin göstergesi olarak kalmadığı bu davranış kategorilerinin varlığını ürettiği bedensel dış görünümle hareketi kalıba sokarak farklı davranış kalıplarının alışkanlık yoluyla sürdürülmesini sağlamaktadır” (s. 54-56). Connerton’dan hareketle kadınlara özgü “kabarık etek, dar bluz, hareket yeteneğini kısıtlayan giysiler sıkı korse” gibi giysi alanındaki bu göstergelerin Elizabeth dönemi kadın giyim kuşam pratiklerinde de bulunmakta olduğu görülmektedir. Elizabeth dönemi kadın giysi pratiklerine bakıldığında kadınların Orta Çağdan beri değişmeyen uzun elbise giydikleri ve giysilerin ayakları kapatacak şekilde oluşunun bu dönemde de devam ettiği görülmektedir. Elizabeth döneminde eteklerin çan veya silindir şeklinde sert keskin bir şekilde aldığı etek altından ise yastıklı bir rulo ile kat kat giyilen eteğin daha dik durmasının sağlandığı görülmektedir. Bu giysinin alternatifi olan yünden yapılmış sert giysi olan dar beli vurgulayan korsajla birleştirilmiş hafif etek (petticoat) giyildiği görülmektedir. Korselerin üst gövdeyi destekleyip daralttığı ince balina kemiği ahşap veya metal parçalarının yardımıyla sertlik verildiği bazen korsenin önüne busk adı verilen takviye edici bir tahta parçası yerleştirildiği görülmektedir. Erkek yeleklerinin etek uçlarında olduğu gibi kadın korsajlarının yaka kesimlerinin de farklılık gösterdiği görülmektedir. 16. Yüzyılın ortalarında kesim düşükken zamanla yükselip yüzyılın sonunda tekrar dekolte olduğu görülmektedir. Elizabeth dönemimin en abartılı olanları ise etek ve korsajdan oluşan takma kolluklarla mücevherlerle giyilenlerdir (<https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1577/elizabeth-doneminde-kyafetler/>).

Görsel 1-2-3-4: Elizabeth Dönemi Kıyafetleri

Kaynak: <https://www.worldhistory.org/article/1577/clothes-in-the-elizabethan-eral>

⁴ İngiliz Rönesansının yükseldiği dönem olarak kabul edilen Elizabeth döneminde, İtalyan Rönesansından farklı olarak baskın sanat biçimlerinin edebiyat ve müzik olduğu söylenmektedir.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ngiliz_R%C3%B6nesans%C4%B1)

Elizabeth dönemi kadın giysi pratiklerine bakıldığında iç giysinin üzerine sırasıyla yuvarlak silindirik eteklik elbise ve ön bölümü kapatacak bir korsaj görülmektedir.

Görsel 5-6: *Elizabeth dönemi kıyafetleri*

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=y87IOyUqUqU&t=132s&ab_channel=TheUltimateFashionHistory

Korsaja ise yakalık ve gerdanlık eşlik etmektedir. Aristokratik kıyafeti anlatan bu görselin haricinde orta sınıfın sarı etek ve yakalık ve işçi sınıfının kırmızı elbise ve yakalık kullandıkları görülmektedir. Bu giysi pratiklerinin her iki filmde benzer şekilde yansıtıldığı ve genellikle filmde saray kesimine odaklanıldığı görülmektedir.⁵ İlk görsel Elizabeth'in o dönem yapılmış olan tablosu olmakla birlikte ikinci ve üçüncü görsel 1998 yapımı Elizabeth filmine diğer görseller ise Elizabeth The Golden Age filmine aittir. Her görselde benzer giyim pratiklerini (sıkı korse, kabarık etek, dar bluz) görmek mümkündür.

Görsel 7: I. Elizabeth Tablosu

Kaynak: <https://www.britannica.com/biography/Elizabeth-I>

⁵ https://www.youtube.com/watch?v=y87IOyUqUqU&t=132s&ab_channel=TheUltimateFashionHistory

Görsel 8-9: *Elizabeth* filminden görseller (1998)

Görsel 10-11: *Elizabeth The Golden Age* filminden görseller (2007)

Bir diğer önemli detay ise dönemin makyaj ve saç kültürüdür. Bu dönemde beyaz bir cilde sahip olmak tarlada ya da herhangi bir alanda çalışma zorunluluğu olmayan kişilerde gözlemlenen bir zenginlik ve aristokrasi sembolü olarak görülmektedir. Beyaz cildin tercih edilmesinin diğer nedeni ise beyaz ten ve kırmızı saçlarıyla İngiliz görünümünü sergileyen Elizabeth'in o dönem düşmanı olan İspanyolların sahip olduğu esmer görüntüden ayrılmak için (unspanish view) bu görüntüyü tercih etmesidir. Bu dönemde kadınların keskin hatlara sahip saç modelleri kullandıkları görülmektedir. Her iki filmde de benzer saç kesimi ve beyaz ten makyajının aslına neredeyse uygun şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Görsel 12-13: *Elizabeth* görselleri

Kaynak: *Elizabeth The Golden Age* ve <https://www.worldhistory.org/article/1577/clothes-in-the-elizabethan-era/>

Kültürel bellek aktarımının tarihi anlatıları konu alan tarihi filmler üzerinden geçmişle ilgili imgelerimizin belleğimizi tazelemesiyle geleceğe aktarılacak yapıldığı söylenebilmektedir. Kültürel belleğin kimliğin sürekliliğinin bedensel pratikler ve ritüeller aracılığıyla aktarımında müzik önemli bir yere sahiptir. Kültürel belleğin tiyatro oyunları, müzikle ve ritüeller aracılığıyla geleceğe aktarımının kültürel sürekliliği sağladığı, kimliğin korunmasına katkı verdiği ve hatırlama konusunda pekiştirici görev gördüğü söylenebilmektedir. Bu çerçevede nasıl ki dönemin tablolarının veya edebi eserlerinin

dönemden izler taşıdığı söylenebilirse dönemin müziklerinin de bizlere o dönem hakkında ipuçları verdikleri savunulabilmektedir.

Elizabeth dönemi sanatın geliştiği bir dönem olarak bilinmekle birlikte bizzat Elizabeth'in sanatçıları desteklediği sarayda balolar düzenlediği kendisine özgü 70 kişiden oluşan İngiliz Kilisesi profesyonel müzik ekibi bulunduğu bilinmektedir. Bu dönemde tiyatrolarda ve müzikal eğlencelerde flüt, keman, mandolin, ud gibi çalgıların kullanıldığı ve bunun yatıştırıcı, yaratıcı, hoş olarak tarif edildiği görülmektedir. Sanatçıların seyahate teşvik edilmedikleri saray şarkıcılarının müzisyenlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Kültürün müziği zenginleştirecek temel taşlarını bulduğu belirtilmekte, sıradan insanın müziğin sadeliği ile eğlendirilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir. Orta çağda kilisenin kullandığı monofonik kutsal (sacred) müziğin aksine Elizabeth döneminin enstrümantal seküler (secular) müziğe geçiş dönemi olduğu şarkılarınsa Latince'den İngilizce'ye bestelendiği söylenmektedir (Alqudah, 2019, s. 42-45).

Elizabeth dönemi müziğinin dönemin sosyokültürel yapısına pek çok katkı sağladığı görülmekle birlikte, dönemin bestelenen müziklerinin kültürel belleğin muhafaza edilmesi ve aktarımında önemli bir yer işgal ettiği ve bu müziklerin günümüz müziklerine esin kaynağı olduğu söylenebilir. Bu çerçevede tarihi filmlerde dönemin müziklerinin sahnelenmesinin, kültürel sürekliliğin sağlanmasına, kimliğin hatırlanarak pekiştirilmesine ve özellikle müziğin evrenselliğine katkı sağladığı söylenebilir. Müziğin Orta Çağ'ın monofonik yapısından eklenerek enstrümantal hale, günümüz müziğine evrilmesinin bir kültür birikimi sonucu geliştiği söylenebilir. Bu birikimin kültürel belleğin aktarıldığı filmler aracılığıyla tazelandığı, hatıraların bağlayıcılığını pekiştirdiği söylenebilir.

5. *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* Filmlerinin İkili Karşıtlıklar Üzerinden İncelenmesi

Elizabeth ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinin her ikisi de incelendiğinde iki ayrı kategori içerisinde belirli ikili karşıtlıkların bulunduğu görülmektedir. Filmde geleneksel kategorisinde din imgesi, Katolik imgesi, Doğu imgesi Fransa ve İspanya, Erkek hükümdar imgesi, Dindar imgesi ve Kutsal imgesi verilebilmektedir. Benzer şekilde Modern kategorisinde ise imgeler gruplandırıldığında Bilim, Protestan, Batı, İngiltere, Kadın Hükümdar, Dindar olmayan (Seküler), Kutsal olmayan şeklinde bir sınıflandırma yapılabilmektedir.

Bu ikili karşıtlıkları filmler bazında ele aldığımızda Elizabeth'in tahta henüz çıkışını kaleme alan Elizabeth filmindeki ikili karşıtlıklar din ve bilim-akıl karşıtlığı şeklinde ilk olarak kendine yer bulmaktadır. Elizabeth'in üvey kardeşi koyu bir Katolik Mary Tudor tahta geçtiği takdirde kendisinin Meryem'in izinden ayrılmaması halkı annesiz bırakmamasını ister. Elizabeth ise aklının emrettiğini yapacağını belirtmektedir. Filmdeki diğer karşıtlık ise Katolik ve Protestan ikiliğidir. Protestanların yakıldığı sahneyle başlayan filmde Katoliklerin Protestanlar için hain ifadesini kullandığı görülmektedir. Benzer sahne *Elizabeth The Golden Age*'de Katolikler için söz konusudur. Her iki filmde de bu karşıtlık görülmektedir.

Doğu Batı karşıtlığı ise her iki filmde Elizabeth'in evliliği söz konusu olduğunda dile gelmektedir. *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinde kendisine evlenmesi için gelen önerileri Elizabeth'in geri çevirdiği (Çin imparatoru, Türk sultanı vb) görülmektedir.

Filmlerdeki diğer karşıtlıklar İspanya İngiltere ve Fransa, İngiltere karşıtlığıdır. *Elizabeth* filminde Guiseli Mary'e yardım eden Fransa İngiltere'nin düşmanı olarak imlenmekteyken, *Elizabeth The Golden Age*'de İspanya İngiltere'nin düşmanı olarak imlenmektedir. Benzer şekilde filmlerdeki diğer ikili karşıtlık ise erkek ve kadın hükümdar şeklinde işlenmektedir. Kadın hükümdar olan Elizabeth her iki filmde kadın olması sebebiyle evlenmesi gerektiği konusunda baskı görmektedir. Almış olduğu kararlarda erkek bir danışmanın olmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Danışman istemediğini dile getirdiğinde "ama siz kadınsınız!" ifadesiyle karşılaşmaktadır. Erkek hükümdarlar ise İspanya kralı, Fransa kralı şeklinde her iki filmde de yer almaktadır. İngiltere ile ittifak yapmak için çabalayan ya da düşman olan şekilde imlenmektedir.

Filmlerdeki diğer ikili karşıtlıklar ise dindar ve dindar olmayan şeklindedir. *Elizabeth* filminde Elizabeth aklının emrettiğini izleyeceğine dile getirerek seküler bir bakışla imlenmekle birlikte Fransa kralının kardeşi Anjou düküyle karşılaştığında “ben dindarım” ifadesi dikkat çekmektedir. *Elizabeth The Golden Age* ‘de ise Elizabeth’in kilisede dua ederken imlendiği görülmektedir. Bu çerçevede Elizabeth’in ilk filmde seküler bir bakışla imlenmeye çalışıldığı fakat aynı zamanda ikinci filmde kurduğu Anglikan kilisesine bağlı olan şekilde dua ederken imlendiği söylenmektedir. Filmlerdeki son ikili karşıtlık ise kutsal ve kutsal olmayan şeklinde işlenmektedir. Elizabeth’e atfedilen kutsallığın savaşı kazanmasında “Tanrının görünmez elinin olduğu” şeklinde açıklama getirildiği görülmektedir. Benzer şekilde her iki filmde de (Elizabeth ve II. Philip) “kral ve kraliçenin tanrının elçisi olduğu, Tanrının onları görevlendirdiği hatta Tanrının onlarla konuştuğu” söylemlerine rastlanmaktadır. Din adına yapılan savaşın ise kutsal olarak Katoliklerin dilinden yansıtıldığı görülmektedir. Katoliklerin bakış açısından kutsal olmayan ise hain ve kafir olan Protestanlardır. Bu ikili karşıtlığın benzer şekilde her iki filmde işlendiği görülmektedir. Tüm bu karşıtlıklardan yola çıkılarak İngiltere’nin “modern, seküler bir bakışla kadın hükümdarın liderlik ettiği bir ülke” olarak imlendiği ve Fransa ve İspanya’nın ise “geleneksel dinine bağlı bir bakışla erkek hükümdarların liderlik ettiği ülkeler” olarak imlendiği söylenebilmektedir.

1.Geleneksel	2. Modern
Din	Bilim-Akıl
Katolik	Protestan
Doğu	Batı
Fransa/İspanya	İngiltere
Erkek hükümdar	Kadın hükümdar
Dindar	Dindar olmayan
Kutsal	Kutsal olmayan

Sonuç

Toplumsal belleğin inşasında izleyiciye tarihsel anlatıları aktaran filmler belleğin tazelenmesi ya da yeniden inşasında önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev özellikle popüler kültür ürünü olan filmlerin tarihi anlatıyla harmanlanmasının ve izleyiciyle buluşma olasılığının yüksek olması sebebiyle oldukça önem arz etmektedir. Metz’in ifadesiyle sinema bir “yeniden üretim aracıdır” (Metz, 2012, s. 95). Bu noktada tarihsel anlatıların sinema aracılığıyla inşası, kültürel belleğin ve toplumsal hafızanın hatırladığımız şeyin ne olduğundan daha önemli olanın nasıl hatırladığımız olduğu noktasındaki yeniden üretim işlevini ortaya koymaktadır. Çünkü bellek doğası gereği zaafı içerisindedir (unutma, yanlış ya da eksik hatırlama vb.) bir yapıya sahip olduğu gibi, akışkanlığa müsait olan ve inşa edilebilen bir muhtevaya sahiptir. Nasıl hatırlanırsa Traverso’nun (2019) dediği gibi “şimdinin filtre ettiği geçmiş görüntüsüne” (s. 19) o perspektiften bir bakışla bakılabilmektedir.

Hatıralarımızı formatlamakta, yeniden inşa etmekte ya da pekiştirmekte olan tarihi filmlerin bu çerçevede kilit bir öneme sahip olduğu söylenebilmektedir. Tarihsel anlatıların ve bu anlatılarda kullanılan dilin Ricoeur’un dediği gibi “gerçek geçmiş yansıtmadığı gerçeği ve geçmiş oluşturduğu ve tarih yazımının indirgenemez bir şekilde anlatsal söyleme bağlı olduğu” noktasında önemi büyüktür. Bu noktada popüler kültür ürünü olan tarihi filmlerin, tarihsel anlatıları söylemlerle işleyerek geleceğe aktarmakta olduğu ve bu sırada söylemlerle yeniden inşa ettiği, bu çerçevede kesin bir tarihten bahsedilemeyeceği gibi imgelerde zamanla eklenmelerle değişkenlik olduğu söylenebilmektedir.

İncelediğimiz her iki filmde genel olarak ele aldığımız temalar benzerlik göstermekte ve tarihsel kronolojiye uygun bir şekilde (reform hareketleri, coğrafi keşifler, mezhep savaşları vb.) olayların işlendiği gözlemlenmektedir. Hükümdar ana teması altında Elizabeth savaşçı, hatip, korkusuz, misafirperver, cömert, otoriter, merhametli, kutsal, duygusal, virjin queen şeklinde imlenmekteyken, Katolik ve Protestan temalarının her iki filmde farklı algılandığı görülmektedir. Bu noktada imgenin kime göre anlam ifade ettiği kimin belleğini yansıttığı önem taşımaktadır. Bu durum ise Katoliklerin gözünden ya da Protestanların gözünden şeklinde alt temalarla işlenmiştir. Her iki tema bir öteki unsuru

içermektedir. Öteki ve dindar temaları ise kim tarafından anlatının ele alındığına göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin Mary Tudor filmde bir dindar öteki iken, aynı zamanda Elizabeth'in gözünden Tanrının istediği hükümdar olarak imlenmektedir. Elizabeth'in ilk filmde seküler olmakla birlikte dindar, ikinci filmde ise dindar olarak imlendiği ve bu durumun imgenin akışkanlığının göstergesi olduğu söylenebilmektedir.

Benzer şekilde bu imgelerin bellek ve karşı bellek unsuru ekseninde bakıldığında değiştiği görülmektedir. Hükümdar Elizabeth Katolikler tarafından gayrimeşru ve hain olarak imgeleştirilirken, Protestanlar için Virgin Queen, cömert ve inançlara saygılı olarak imlenmektedir. Protestan ve Katolik imgeleri bellek ve karşı bellek minvalinde farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu çerçevede kültürel belleğin aktarımında önemli bir işleve sahip olan filmlerin imgelerin geleceğe aktarımı, belleğin inşası ve tarihsel anlatılar çerçevesinde kurucu bir görev üstlendikleri söylenebilmektedir. Belleğin aktarımında kültürel sürekliliği sağlayan ve kimliği hatırlamaya birlikte konu edinerek bağlayıcı yapıyı pekiştiren tarihi anlatıların filmlere konu edilmesiyle bu yapının pekiştirilmesinin sağlandığı söylenebilmektedir. Gerek *Elizabeth The Golden Age* gerekse *Elizabeth* filmlerinde tarihi kronolojiye uygun olarak, kullanılan müzikler ve giysi pratiklerininse gerçeğe en yakın şekilde temsil edildikleri söylenmekle birlikte, tarihi anlatıların inşa ürünü oldukları düşünüldüğünde bu eserlerin yazılı kaynakları temsil etmekle birlikte mitsel anlatıların tekrarlanmasıyla meşruluklarının pekiştirilmesini sağladıkları söylenebilmektedir. Her ne kadar kronolojiye uygun olsa da her yeni çekimin bir yeniden yaratım olduğunu düşünüldüğünde, bu eserlerin her çekimde bir inşa sürecini temsil ettikleri söylenebilmektedir. Bu noktada bir yeniden yaratım süreci olan sinemada ise tarihsel anlatıların aktarımının tarihin yeniden inşa sürecinde ve kültürel belleğin tazelenmesinde daha fazla önem arz ettiği söylenebilmektedir. Bu eserlerin anlatıları tekrarlayarak tarihsel başarı mitini pekiştirdikleri, aktarılan tarihi meşrulaştırdıkları ve bazı yönleriyle yeniden inşa ettiği söylenebilmektedir. Sonuç olarak popüler sinema ürünü olan *Elizabeth* ve *Elizabeth The Golden Age* filmlerinin tarihsel anlatılar üzerinden kültürel belleği ve toplumsal hafızayı yeniden ürettiği, biçimlendirdiği, inşa ettiği bunun yanı sıra kültürel sürekliliği sağlayarak kimliği pekiştirdiği söylenebilmektedir.

Kaynakça

- Akın, B. (2018). Kültürel Bellek ve Müzik, *Eurasian Journal of Music and Dance*, 13, 101-117.
<https://doi.org/10.31722/konservatuvardergisi.496835>
- Alqudah, K. M. (2019). The Influence of Music On The Elizabethan Era. *Global Journal Of Art*. 7(1), 42-48. <https://ejournals.org/gjahss/vol-7-issue-1-january-2019/the-influence-of-music-on-the-elizabethan-era/#:~:text=The%20Elizabethan%20era%20marked%20the,instruments%20along%20with%20the%20songs>
- Albayrak, A. (2020). Görsel Sanatlarda İmge Kavramı. *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*. 2(2), 133-163.
<https://doi.org/10.47956/bmsd.799645>
- Assmann, J. (2018). Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı Hatırlama ve Politik Kimlik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ateşçi, E. ve İslamoğlu, G. (2017). Muhteşem Yüzyıl Dizisinde Kahraman Malkoçoğlu Karakteri ve Değişen Kültürel Bellek. Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve *Kocaeli Tarihi-Kültür Sempozyum-IV, Sempozyum Tam Metin Bildiri Kitabı*, s. 123-154.
- Barthes, R. (1993). Göstergibilimsel Serüven. İstanbul: YKY Yayınları.
- Berger, J. (2020). Görme Biçimleri. (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Büyüktuncay, M. (2014). İmgelemeden Anlatıya Tarihsel Düşünmenin Formları. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. 13, 49-74.

- Connerton, P. (1999). Toplumlar nasıl anımsar. (Aleaddin Şenel, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çalışkan, S. (2020) Kendine Ait Bir Cengiz Han. *Journal Of Universal History Studies*. 3(2), 353-372. <https://doi.org/10.38000/juhis.790437>
- Çançelik, Ali (2014). Bilgi Üretiminde ve Bilginin Niteliğinde İktidarın Rolü: 16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Örneği. *Mukaddime*.5(2).95-112. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukaddime/issue/19678/210152>
- Çatalbaş, R. (2006). Anglikan Kilisesinin Ortaya Çıkışı ve Özellikleri [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çavuş, R. (2003). Early Modern England and Shakespeare Women As Cultural a Representations. *Ankara Dil tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 43(2),165-174. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dtcfdergisi/issue/66766/1044139>
- Doran, S. (2013). Leadership and Elizabethan Culture. Peter Kaufman (Ed.), New York: Palgrave McMillon.
- Durgun, S. (2017). Paul Ricoeur: Anlatı olarak Tarih. *Beytulhikme Philosophy Circle*. 7(1), 165-204.
- Foucault, (2002). Toplum savunmak Gerekir. (Şehsuvar Aktaş: Çev.). İstanbul: YapıKrediYayınları
- Geçikli, K. (2016). Edebiyatta Yeni Tarihselcilik. *CU Sosyal Bilimler Dergisi*. 40(1),173-188.
- Greenblatt. S. (2001). Shakespeare Kültür Birikimi, (N. Pelit, Çev.). Ankara: Dost Kitapevi.
- Göker, N. (2018). Sinema Seyirci İlişisini Etki Çerçevesinde Düşünmek: Bir İzleyici Araştırmasının Sonuçları. *Akdeniz İletişim Dergisi*,270-292. <https://doi.org/10.31123/akil.383670>
- Gül, S. (2013). Anlatı Tarih Üzerine Tartışmalar ve Yeni Yaklaşımlar. *Karadeniz Araştırmaları*.105-117. <https://doi.org/10.12787/KARAM588>
- Halbwachs, M. (2019). Kolektif Bellek. (Zuhal Karagöz: Çev.). İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Hanılçe, M. (2022). Coğrafi Keşifler. (Murat Çaylı: Ed.). İstanbul: Selenge Yayınları.
- İlhan, M. E. (2018). Kültürel Bellek Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Hatırlama. Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Kantorowicz, E. H. (2018). Kralın İki Bedeni. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Kaplan, K. (2018). Filmlerdeki Yeniçağ Avrupası. *Turkish History Educational Journal*. 7(2). 271-196. <https://doi.org/10.17497/tuhed.421100>
- Kapur, S. (Yönetmen). (1998). Elizabeth. [Sinema Filmi]. İngiltere. 20th Century.
- Kapur, S. (Yönetmen). (2007). Elizabeth The Golden Age. [Sinema Filmi]. İngiltere. Studio Canal ve Working Title Films.
- Maclean, G ve Matar, N. (2021). İngiltere ve İslam Dünyası 1558-1713. (Bilal Genç: Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Matar, N. (2018). Keşifler Çağında Türkler Mağripliler ve İngilizler. (Hasan Bakır: Çev.). İstanbul: Kopernik Kitap.
- Metz, C. (2012). Sinemada Anlam Üstüne Denemeler. (Oğuz Adanır: Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Nora, P. (2006). Hafıza Mekanları. Ankara: Dost Kitabevi.
- Ong, W. J. (2018). Sözlü ve Yazılı Kültür. (S. Postacıoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Orta, N. (2019). Toplumsal Bellek ve Sinema: Popüler Sinema Örneği Olarak Fetih 1453. *Selçuk İletişim Fakültesi Dergisi*, 1095-1126. <https://doi.org/10.18094/josc.596314>

Öztan, R. H. (2009). Çağa İsmi veren Kadın: I. Elizabeth,
<http://www.iekaum.hacettepe.edu.tr/cagaisminiveren.pdf>

Öztürk, J. (2019). Türkiye Türkçesinde Kökü Açık Olarak Görülmeyen Kelimeler. *Kafdağı*, 4(2), 107-133. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kafdag/issue/51260/657669#article_cite

Özensoy, A. U. (2019). 15 ve 16. Yüzyıllarda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi ve Sömürgecilik İdeolojisi. *Tarih ve Gelecek Dergisi*. 5(3),819-834.

Özür, K. N. (2017). Keşifler ve Coğrafya 15 ve 16. Yüzyıl Keşifleri. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Ricoeur, P. (2009). Tarih ve Anlatı. (Çev. Mehmet Rıfat). İstanbul: YKY.

Roux, J. P. (2020). Kral. İstanbul: Dergah Yayınları.

Torun, A.T. (2020). Soğuk Savaş Yıllarında ABD İletişim Araştırmaları: Türkiyede Radyo Dinleme Raporunun Analizi. 5(9), 162-181. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/52035/651016>

Sarkis, F. (1998). Mnemosin'in Hazine Sandıkları. Umur Yayınları.

Satır, M. E. ve Çetin, C. (2019). Toplumsal Gerçekliğin İdeolojik İnşasında Bir kitle iletişim aracı olarak sinemanın rolü: Potemkin Zirhlisi Örneği. 27(2). 129-146.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/kurgu/issue/59730/861324#article_cite

Traverso, E. (2019). Geçmiş Kullanma Kılavuzu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yerli, K. (2017). Renaissance English Theatre as a Political Propaganda Instrument of the English Monarchy. *Curr Res Soc Sci*.3(3),76-85.
https://dergipark.org.tr/en/pub/curesosc/issue/31293/331375#article_cite

Zooberman, P. (2016). Eloquence and Ideology: Between image and propaganda. *Rhetorica: A Journal of the History of Rhetoric*.18(13),295-320. DOI:[10.1525/rh.2000.18.3.295](https://doi.org/10.1525/rh.2000.18.3.295)
<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/imge> e.t.:16.06.2021

TDK/İmge <https://sozluk.gov.tr/> e.t.:16.06.2021

https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_of_Guise

https://www.youtube.com/watch?v=y87IOyUqUqU&t=132s&ab_channel=TheUltimateFashionHistory

<https://www.worldhistory.org/article/1577/clothes-in-the-elizabethan-era/>

https://www-elizabethan-era-org-uk.translate.google/elizabethan-composers.htm?_x_tr_sch=http&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr